Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина

МАССА'А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадувл 1923 шера дена

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 86 (2886). | Шинарди, 24 март, 1964 шу. | Мах 2 кеп.

МАЙ СИЙНА — КЕРДА КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШ

ХьатIакхоачаш латт дерригача дунентIарча къахьегамхой деза цIей — 1 Май. ЦIакха а ца хиннача тайпара дегаш гIоздаьнна бола советски нах коммунизм хьалъеча керда толамаш доахаш боахкача хана, вай мохк наьха яраз бахьан лоаттабеча къовсаме кердача лакхаленашка боалаш латтача хана хул из цIей укх шера.

Берригача советски нахаца цхьана КПСС ЦК Пленумаша хьалхашка оттадаь сийлен декхараш кхоачашдеш ба вай республикерча предприятей, совхозий, колхозий къахьегамхой а. Керда социалистически декхараш тIехийду хIара производственни коллективо.

Майна хьалхарча яхьа инициатор и «Малгобекнефта» НПУ кхоалагIча промысла коллектив. Коммунистически къахьегама коллектива цIи лелаеча цу промысла мехкдаьттахошa дош деннад мехкдаьтта даккхара биъ бетта план 29 апреле кхоачашъе а дезача цIей сийна Даьхенна планал совгIа эзараш тоннаш «Iаьржа дошув», бIаьш эзараш кубометраш газ лла а. Доккха толамаш даха лерхI цар къахьегама овсарле лаккъеча, мехкдаьтта тоннагеи газа кубометраген дIабаха мах лоабеча, кхы гIулакхаш деча.

Майна хьалхарча яхьа юкъе а баха биъ бетта план хаиал хьалха кхоачашъяра а дезача цIей сийна керда къахьегама толамаш дахара а тIаьхьех магIалбикахоша Нохч-ГIалгIайчен промышленноста, гIишлошъеча организацей, колхозий, совхозий берригa къахьегамхой.

КПСС ЦК Нохч-ГIалгIай обкома бюрос могадаьд МагIалбика мехкдаьттахоша дIадоладаь гIулакх. Майна хьалхара яхь шерра йоаржаяр боккхача лоархIаме гIулакх хилар белгал а доаккхаш, из тIадиллад парте горкомашта, райкомашта, промышленно-производственни парткомашта, юкхьанцарча партийни организацешта профсоюзни комсомольски организацешта магIалбикахой патриотически почин хьаллацар, айлуш латта промышленноста, гIишлошъеча организацей, транспорта, юрта боахама къахьегамхой хьинар паччахьалкхен планаш а социалистически декхараш а кхоачашдара, техникo экономически хьоакхамаш тоадара тIадерзадар. Министерствай, ведомствай, юрта боахама органий декхар да яхьа юкъе бахараш тIаьйца декхараш кхоачашдара эша хьалаш Iалашдар.

Дика къахьегаш ба семилетка яхлагIча шера республика промышленни предприятей къахьегамхой, ТIехкхоачашъяьй цар валови продукци арахецара план. Къаьстта чехко дегIадоагIа республика промышленноста керттера дакъа — мехкдаьтта промышленность. Мехкдаьтта доалла керда моттигаш гучаяхар а карaерзаяр а бахьан долаш лейгара дейга дукхагIа хул доаккха мехкдаьтта. Сиха дегIайоагIаш латт химически промышленность. Дукха ха йоацаш яь яьнача синтетически этилови спирта шолагIча аргIано чIоагIа лакхъяьй республика химически предприятей флагмана — Грозненски химически комбината мощносташ.

БIубенна болх бу республика юрта боахама къахьегамхоша. Ханнахьа бIаьстанна кийчо а яь шоай кхашкара балхаш деш ба хьалха латтача колхозийи совхозийи механизатораш. ХIанзале массехк бIаь гектара тIа макха баьккха а тIоадал дIакъайла а баьннаб Урус-Мартана производственни управлене «Красноармейский» совхоза и. Кагерманова бригадай трактористаш. Дукха да хIанз кхашкара балхаш шерра дIадоладаь боахамаш.

Цхьабакъда, массанахьа а дика лел ала йиш йолаш дац гIулакхаш, Дукха я республике тIехьаьюсаш йола промышленносте а юрта боахаме а предприятеш. 21 предприяте кхоачашъяьяц валови продукци арахецара план. Шоай ала езаш йола дуккхача маьха продукци. Даьхенна дIаеннац цар. Царна юкъе я масала, аьшкабетонни хIамаш еча Грозненски завода коллектива, кхьмараш. Укх шера хьалхарчa шин бетта план кхоачашъьяц республика гIишлошъераша а. Хьогге а даьдаьнна хила дезаш дола дукха мах чубаха цIенош хIанз а хьадаь на доалаш да. БIаьстан кийчо во пьй цхьайолча колхозашен совхозашен. Ледара латт укх шера хьалхарча кварталe паччахьалкхенга шура йохкара гIулакх а.

Уж гIулакхаш ла мегаргдолаш дац. Республика халкъа боахама дерригача доакъошкара къахьегамхой шоай берригa низ тIа а бахийта КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш кхоачашъеш боахкача хана тардала йиш йолаш хIама дац паччахьалкхен план кхоачаш ца еш предприятеш, стройкаш, колхозаш, совхозаш хилар. Эггара хьалха тIехьаьюса предприятей коллективаш шоаш оарцагIъяла еза шоай болх тоабара. Балхацара кхоачамбоацараш дIадаха, пайда ца эцаш йола торонаш гучаяха, уж балха юкъеяха, боахом тоабе царна новкъостал де деза хьалха латтача предприятей, колхозий, совхозий къахьегамхоша.

ХIара промышленни предприяте, гIишлошъеча организаце, колхоза, совхоза коллективо белгалдаха деза Майна хьалхарча яхье шийна хьалхашка лаьтта декхараш къахьегамхой дезача цIейна сийленца накъа дахара, „семилетка яхлагIча шера план а декхараш а кхоачашдара де дезараш. Цу балха хьалха латта декхарийла я партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, продукци дукхагIа арахецара, цун дикал лакхъяра, дIабода мах лохбара къахьегамхой оарцагIа а боахаш.

БIаьсти яьнай, кхашкара балхаш дIадоладеннад. Колхозийи совхозийи къахьегамхой оарцагIбала беза бIаьсти культураш ханнахьа дIаера.

Майна сийленца накъа бахара йолаяь яхь йоаржаеш къаьста теркам тIабахийта беза Iилманна карагIдаьинараши хьалха латтарий опыти балха юкъеяхьара, шерра пайда эца беза дерригача кердачох, хьалха латтачох, консерватизмаца, хьалха латтар юхатеттарашца хаддаиза къовсам а лоаттабеш.

Кердача къахьегама толамаща накъа гIоргда вай дерригача дуней тIарча къахьегамхой бIаьстан цIейна! Шеръе Майна хьалхара социалистически яхь!

Хьалха латтараш

А. М.-Т. НУРМАГОМАЕВ

№ 2 йолча Грозненски баьца даарийн шурийн совхоза тракторист, Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота елла цунна.

Г. З. ЧЕРНЫШ,

№ 3 йолча Грозненски баьца даарийн сомийн совхоза кертера инженер, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни агроном.

КВАРТАЛЬНИ ПЛАН КХОАЧАШЪЕ ЕЗА

Семилетка яхлагIча шера хьалхара квартал чаккхйоалаш латт. Паччахьалкхенга шура йохкара планаш кхоачашъяра хьалкъехьа рапорташ телаш я хьалха латта фермаш, колхозаш, совхозаш.

Дика кагаьхал яьннай Сунжерча хьайбаш лeладерий, цар республике эггара хьалха кхоачашъяьй квартальни план. Сунженски производственни управлене колхозий толамо дика хьакъокх юрта боахама интенсификаци яра новкъа КПСС ЦК февральски Пленума решенеш практически мишта кхоачашъе еза, шура алсамъяккхара йиькъе, дешна я доацаш, къовсам мишта лоаттабе беза.

МагIагIча бахьанийна дола-тоаш Сунженски хьайбаш лeладераша паччахьалкхенга йохка шура совхка цу юкъагIа екхачул 25 процент совъялар а, хIаьта Наьсарен, Ножай-Юрта, Шаьла, Шелковски управленей боахамашка укх шера соахкарчул кIезигагIа шура йохкар а? Сунженски управлене боахамашка дикагIа кхаба баьннаб доахен, царна деш дола гIулакх тоадаьд, доаркашта юкъе шерагIа яьржай социалистически яхь, хьайбай боахамашта хоадамболашагIа кулгалде баьннаб специалисташ, боахамий а производственни управлене а кулгалхой.

Шура яккхарен паччахьалкхенга йохкарен даькъе эггара тIехьадусараша долаш дукха ха яьккхай Грозненски управлене боахамаша, цхьабакъда грозненски хьайбаш лeладераша дикка тоабаьб шоай болх, квартальни план кхоачашъяь дукха боахамаш да цу управлене, хIаьта ерригача управлене а укх деношка кхоачашъергья паччахьалкхенга шура йохкара квартальни план.

Паччахьалкхенга шура йохкара гIулакха чIоагIа тIехьайисай Наьсарен, Шелковски, Ведана, Советски районий колхозаши совхозаши.

Цу районашкарча боахамий кулгалхошеи специалисташеи цхьаца бахьанеш-м доахаргда шоаш из болх ишта бохабара, цхьабакъда, хIана эшараш уж бахьанеш а доацаш, практически гIулакхаш да.

Республика юрта боахамерча къахьегамхоша доккхий декхараш тIаьйцад 1964-ча шера. Общественни хьайбаш лебадара даькъе дикка толам баккхарин тIаьйца декхараш сийленца кхоачашдараш шоай берригa низ тIаберзабе беза хIанз хьайбай фермай болхлошa.

* * *

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА ХЬАЛХАРЧА КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА СВОДКА

(10-ча мартерча хьалах хьалхарча квартала план кхоачашъяра процент).

	Шура	Дулх	Фуаш
Сунженски	104	102	96
Грозненски	94	92	99
Ножай-Юрта	94	134	0,5
Шаьла	81	103	68
Урус-Мартана	75	132	45
Наурски	75	124	34
Шелковски	74	119	64
Наьсарен	69	53	15
Ведана	56	128	5
Советски	24	56	3
Ерригача республике гIолла	85	102	67

ТОАЛУРГДА ЦЕЛИННИ ЛАЬТТА

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА, НОВКЪОСТАГА Н. С. ХРУЩЕВГА ЦЕЛИННИКАША ДАХЬИЙТА ПИСЬМО

Казахстански целина ветеранийи берригача къахьегамхойи цIерах КПСС Центральни Комитетага, СССР Министрий Советага, новкъостага Н. С. Хрущевга моаршал ховтташ письмо дахьийтад Целинни края партийно-боахама актива собране дакъа лоацаш хиннараша. Керда лаьтташ карадерзаде доладенна итт шу дизарца дийзза ловца боаккхаш, целинникий къахьегама лаккхара мах а беш, КПСС Центральни Комитетои Советски правительствай дайта письмо бахьанце даггара баркал йоах целинникаша.

Атта никъ бацар хьалхарча целинникаша каралаьцар, йоах письмо тIа. Атта а цIаьхха а хилазар целина караерзаяр. Iалама низашта духьала лоаттабаь ца Iеш, цу гIулакхах тешаш боацарашта духьала а бирса къовсам лоаттабе бийзар. Лоаццача хана аха а аьха кердача лаьттай 19 миллион гектар дIайийра Целинни крае. 1954—1963 шерашка краерча колхозашеи совхозашеи 3 миллиарди 538 миллионни пунт ялат делар Даьхенна — цу юкъал хьалхарча итт шера денначул 7,2-зза дукхагIа. Цу юкъагIа алсамдаьлар дулх кийчделга 3,3-зза, шура кийчъелга — 3-зза, фуаш кийчделга — 7-зза. Сиххарча темпаща дегIаух целинни индустри а.

Керда лаьтташ карадерзадеш лоаттабеча къовсама хьал а кхийнай чIоагI а синай башха-дика кадраш. Вахара гIулакха йоккха школа, деналеи къахьегама турпалеи школа чакхъьаккхай целине бIаьш эзараш наха. Цхьабакъда, оаха бокъонца кхетадеш да Целинни края паччахьалкхен доккха декхар тIалаттилга. Хьалха латтача боахамий опыт теркал а еш, краера къахьегамхой чIоагIа тийша ба краерча ерригача совхозашкеи колхозашкеи шерра-шера геттара дика хьийкъа ялаташ чуййден хьайбашкара йоала продукташ алсамъяхен йиш хилараx.

БIаьстан культураш дIаера дика кийчо яра тIаберзабаьб хIанз шоай берригa низ краерча къахьегамхоша. ДIадувргдола фу цIендаь а трактораштеи тIехьаьюзача инвентарaи ремонт яь а йистейоалаш латт совхозаши колхозаши.

Боахамашка вIаштIехьдаьккхад агротехнически агрохимически дешар Iомаделга, кийчаеш ва бIаь эзар гаргга механизатор.

Парте ЦК Пленума исторически решенешта, КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советои моаршал ховтташ дахьийтача письмоца жоп а луш, целинни лаьттай къахьегамхоша соцам баьб лаьттанцара къахьегама культура тоаярeи юртбоахама производствана интенсификаци ярeи ларда тIа 1964-ча шера цхьа миллиард пунтал кIезигагIа доацаш ялат даккхара тIехьа къовсам лоаттабе аьнна, цунах торо кургъя 726 миллион пунтал кIезигагIа доацаш целинни ялат паччахьалкхенга йохка. Хьайбашкара йоала продукташ дIахо алсамъяхара а эшаш дола гIулакхаш чаккхдоах.

КПСС XXII съезд, КПСС ЦК Пленумашта хьалхашка оттаиь сийлахь-йоккха программа кхоачашъяра целинникаша шоай низ кхоберг ца хиларах Целинни края берригача къахьегамхой цIерах КПСС ленински Центральни Комитета, Советски правительствана, новкъоста Н. С. Хрущева тешам ту партийно-боахама активо. Укх шера целинни лаьттара дукхха ялат даккхарца Целинни края вай Даьхе гIадъюгаргйолча тайпара къахьегаргда аьла, яздо целинни аренаш карaерзаьраша.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР колхозхой, совхозий болхлой, специалистий, юрта боахама берригача болхлой 1964 шерара

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXII-ча съездо оттаьб коммунизм хьалъяра йоккхий планаш Коммунистически парте кулгалца толаме кхоачашъеш доалл советски халкъ. Дагахьа кIоаргга раьза хинна тIаьйцар къахьегамхоша халкъа хьал-торо лакхъяра, социалистически паччахьалкхен экономика дIахо айяра хьакъехьа ленински парте йоахко еш хилар цIаьхка а къаьгга хьахьокхара тешал деш йола КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш, укх шера 28 феврале партийни, советски, боахама органий кулгалдеча болхлой совещание нов. Н. С. Хрущева даь къамаьл.

Оаха, Нохч-ГIалгIай республика юрта боахама болхлоша, мехка-юрта боахама берригача къахьегамхоша а санна массе оагIорахьара могабу юртбоахама производствана интенсификаци яра парте лаьца никъ.

ХIанз кийчъяь а хийчъеш а и юрта боахам толаме дегIабоалабара эша ерригa а материальни торонаш. Доккхийча къахьегама толамашца, лаьттанцарен хьайбашкарен йола продукташ алсамъяхарца, къахьегама овсарле лакхъярца жоп лу ахархоша, хьайбаш лeладераша, специалисташа, юрта боахама берригача болхлоша коммунизма материально-технически база хьаяра, юрта боахам дIахо айбара хьакъехьа парте яьча решенешта.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша шоашкара доаггIаш дола дакъа лоац коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе. Республике цхьабола бодх баьб юртбоахама производство дIахо айяра. Айеннай лаьтта лeладарен хьайбаш лeладарен культура, дукхагIа доакх ялат, технически культураш, дулх, фуаш, кхьйола продукташ.

1963 шера колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга дехкад 11,8 миллион пунт ялат, из хул 1953 шерарчул 4,9-зза дукхагIеи оттаьнча планал 3,4 миллион пунт дукхагIеи. Цул совгIа дIадахача шера паччахьалкхенга ехкай 160 эзар тони шекара свекла, 53 эзар тони баьца даараш 29 эзар тони комсаши соми, 23 эзар тони дулх, 58 эзар тони шура, 31,8 миллион фуъ.

Цхьабакъда, даьхача толамаша гаьнна кхоачаьяц республика колхозийи совхозийи Iалъмате йIаьхий торонаш. Цу кхоачамех пайда эцарга бода никъ, КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенешка, нов. Н. С. Хрущева даьча къамаьлаца къаьнача тайпара, юртбоахама производствана интенсификаци яргa гIолла улл.

Юрташкара къахьегамхой парте тIаьхьийхаб къахьегами рузкъен кIезигагIа дIа а доахийташ лаьттан хIара гектара тIера продукци дукхагIа яккхара, лаьтта лeладечен хьайбай боахамен химизаци шерра юкъехьахьара, хиш декха лаьтташ лeладора гIулакх магорга дегIакхувлара, комплексни механизаци, Iилманна карагIдаьинераш, хьалха латта опыт производствана юкъекхахьара. Цу хана, партийни, советски, юртбоахама органий кулгалдеча болхлой совещание ше яьча доклада тIа нов. Н. С. Хрущева белгалдаьккхача тайпара, вай берригача балха юкъмоттиге отта деза новаторий опыт, юртбоахама продукташ яхара хьалха латта технологи производствана чIоагIа юкъекхухьилга. Из да юрта боахама интенсификаци яр духьа, ЦК февральски Пленума решенеш кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме керттердар.

Шортта продукташ яккхийтара хилаиза баргбоацача производства боаранга кхаьча мах ба вай республике юрта боахама массадолча доакъошка. Цар массехк дIахьоахка йиш я, лоацаче хана ерригача культурай хьувкъами общественни хьайбий продуктивности чIоагIа айяра, продукци яккхарга дIабода мах лохбара вай республикага мел йоккхий торонаш я. 1963 шера укх тайпара болх баьб Наьсарен управлене «Октябра 40 шу» яхача совхозерча механизатор Кодаев Бахьаудии керте латтача хьажкIаш лелаеча звено:

ХьажкIаш дIайийна майда (га)	194
Цхьан геттара тIера хьувкъам (центнерашца)	67,5
Цхьан сага лоархIаш яьнна продукци (центнерашца)	666
1 центнер яккхарга дIаяха ха (сага-сахьаташ)	2,17
фуалъяьхача хьажкIий цхьа центнер яккхарга дIабаха мах	1 с. 31 к.
цу даькъе алапи	70,7 к.
производстве фуга, минеральни удобренешка, ядохимикаташка, доагорга, кхичерга дIадахар (мах)	19,3 к.
амортизационни отчисленеш	18,9 к.
берригача боахаме дIадахар	94,1 к.
ялата 1 центнерах паччахьалкхено доацал	2 с. 60 к.

1963 шера укх тайпара хьоакхамаш даьхад Урус-Мартана управлене «Лермонтовский» яхача совхозерча Тарамов Махьмад керте латтача свекла лелаеча звено:

свекла дIайийна майда (га)	40
гектара тIера баьнна хьувкъам (центнерашца)	280
болх беча цхьан сага лоархIаш яьнна свекла (центнерашца)	210
1 центнер яккхарга дIаяха ха (сага-сахьаташ)	1,21
1 центнер свекла яккхарга дIабаха мах	1 с. 97 к.
цу даькъе алапи	1 с. 08 к.
производстве дIадахар	33 к.
амортизаци	12 к.
берригача боахаме дIадахар	44 к.
свекла цхьа центнер эцаш беина мах	3 с. 90 к.

Грозненски управлене № 3 йолча баьца даарий совхозерча А. С. Хорошилова керте латтача баьца даараш лелаеча звено укх тайпара хьоакхамаш даьхад:

Ялат дIадайна лаьтта (га)	12,5
1 гектара тIера баьнна баьца даарий хьувкъам (центнерашца)	352
болх беча цхьан сага лоархIаш даьнна баьца даараш (центнерашца)	440
баьца даарий 1 центнер яккхарга дIабаха къахьегам (сага-сахьаташ)	2,80
баьца даарий 1 центнер яккхарга дIабаха мах	4 с. 21 к.
цу даькъе алапи	2 с. 83 к.
производстве дIадахар	94 к.
амортизацега дIадахар	17 к.
берригача боахаме дIадахар	28 к.
баьца даарий 1 центнерах паччахьалкхено доацал	7 с. 90 к.

Лаьтта лелаьечара хьоакхамаш хила дезараш хьежача лакха дац, цхьабакъда, магахьа санна республикера деррига боахамаш цу боаранга кхаьча хиннадалара, дукха а дукхагIа дикиха йиш яр айта ялат, технически культураш, баьца даараш кхьйола культураш.

Хьалха латтараш хIоанга бин хьайбай боахаме а. «Шелковский» яхача совхозерча 4 сагах латтача вокххагIа волча жа Iуи Социалистически Къахьегама Турпалхой. Эсмухамбетова бригадо гIулакх деш 708 жий ба. 1963 шера цу бригадо хIара 100 жийнага 119,6 Iаьхар хьа а байта, уж деррига ца долийташ хьалкхеелла, хIара устагIанна тIера даьккхад зачетин дозалца лоархIаш 7,8 килограмм тха. Деррига хьалхедаьраш 842 Iаьхари дамехкар 5415 килограмм тхан да. Цхьа Iаьхар хьалкхебарга дIабаха мах 6 соми 33 кепиги хилар, хIара из хул ерригача совхозе юкъера лаьрхIача бахачул шозза хIана хилац аьнна дарегIа. Тхан цхьа центнер яккхарга бригадо дIадахийтад 22,6 сага-дийн 1020 доакъара единицей. Тхан цхьа центнер яккхарга дIадахар 175 соми 79 кепиги хилар, цу даькъе алапи 78 соми 20 кепиги е 4 процент; доакъарий мах 38 соми 80 кепиги е 22 процент; кхидола дукхьал дIадахар 36 соми 81 кепиги е 21 процент, накладной расходаш 24 соми 98 кепиги е 15 процент. Алха бригадо даьнна тха доххаран (центнерах бепиа юкъера заготовительный мах — 328 сом) 10 эзар сом совгIа цIена доход кхаьчад совхозага.

Нов. Эсмухамбетовен цун бригада членашен жа лелаерий йоккха говзал караерзаяй, хьалха латта технологи юкъахухь — ше маьрра караерзаяй желашкабазашка Iоахарий хьалхеедара метод, хьалха бIаьсти хьаллара па жерч даккхийталга, жа лелаечара кхийола прогрессивни методаш.

Ха хала дац, магахьа санна хьалха латтараш кхаьчача производстви продукци яккхарга дIабода мах лохбарен боаранга мукъагIа ерригa колхозаши совхозаши кхоаче, кхы тIа а республикага мел продукци кхоачарта.

ХIанз партийни, советски, юртбоахама органий, специалистий, юрта боахама берригача болхлой лоархIамегIарча декхарех цаI да Iилманна карагIдаьинараши хьалха латта опыти шерра юкъекхахьар духьа къовсам лоттабелга.

Шерра хьинаре болх дIаболабергба вай хьалха латтача хьажкIаш лелаерий, свекла лелаерий, баьца дааpаш лелаерий, доаркай, сагарка жа Iуй, лаьтта лелаечарен хьайбаш лелаечарен кхьйолча болхлой опыт республике юрта боахама берригача болхлошка дIакхачийтар духьа. ТIагIертта производствана юкъекхухьаргья ил. Первицкен Светличнен методаш юртбоахама культураш кхеергйола керда прогрессивни способаш, баьца дааpаш кхедара гидропони способ. Доаххаи кох тIара оалхазарши лелдара эггара пайданагIа йола технологи массешаль а юкъехьолга вIаштIехьдоаккхаргда вай, искусственни шура шерра юкъейоалаега, хьайбаш кхабара рациона юкъе химически добавкаши витаминеши ухийталга Iалашдергда вай.

Нов. Первицке методах хьажкIаш кхееш 128 механизированни звенон йов. Светличнa методах шекара свекла кхееш 35 звенои хургья республике.

Вайна дика хов, юрта боахам кхетамца лелабара а къахьегами руакъен кIезигагIа дIа а доахийташ продукци дукхагIа яккхара а хIара болхачoв ше болх беш волчара производство дика хана

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

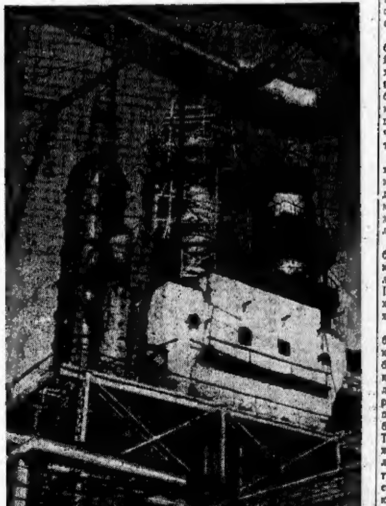

Волжск яхача химиний къонача городах Нижни Поволжья химически промышленноста йоккха центр хулаш латт. ЦаI шолагIчоа тIехьа болх бе йолалу химически комбината - гиганта заводаш. Кастта цинни завода конвейераш тIара араяха йолалургья хьаяь хIамаш натуральни каучукаx яьчарел чIоагIагIеи дукхагIа яхаши хулача синтетически изопренови каучукаx яь автомобильни покрышкаши камераши.

Май сийна социалистически яхь яьржай завода цехашка.

Сурта тIа: искусственни каучук хьаеш йола бедал йоаха установка вIашагIйоллаш латт.

М. Редькина сурт. ТАСС фотохроника.

Кхоане гаргакхувлараш

ДИКА ХЬОЖАРГЬЯ IАЬСАШКА

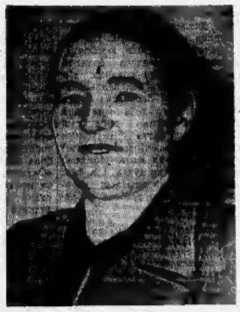

Дукхаг1а дулх, шура, тха, кхьйбна продукташ ялара юрта боахамо болхлошта шерра наькъаш ца дийлад КПСС ЦК Пленумий решенеша. Уж кхоачашъяра хьинаре къахьега декарийла ва хIара бешa Iу, доярка, Iаьсий лелалер. Аз а кхобац ниа балха тIа дика толамаш дахара. Массеха шу да аз Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхоза ТIой-Юртарча отделене шурий а товарни ферме болх бу. Сайх тийша тIадилла декхар диаза кхоачашдара ниа дIакхоачар ду.

Шерра-шера бIаьш Iаьсий леладу аз. 20 ди даьлча хьацйпе ниa бутт балларца кхоаб хIара Iасилг. Соякха сога хиннача хIара Iасилга денна 500 — 600 грамм дозал тIаххетар. ХIаьта юкъера лаьрхIача шера дIоахал хIара Iасилга денна тIаххийтта дозал 535 грамм хилар, план 450 грамм мара йоацача.

Iаьсашта лерттIа гIулакх лоаттайарах, уж дика кхабарах ца яьлар са из толам баккха. Керттера да шин болх дукха безаш хилар. IуйрийнабIарчча сахьат хьалха хьайоагIа со балха. Iаьсаша дикагIа дуаргIолчча тайпара кийчду доакъар, хIаьта денна тIехьа а хьалха а ца доаккхаш дехк из. Иштта шин хинахьа меладу хий а. Цу тайпарча распорядко дика Iомаду Iаьсий. Массахаца хила еза Iаьсашта хьалхашке мел,'тух, кхьяраш а.

ЛоархIам болаш гIулакх да Iаьсий чудола кхийш хинахьа цIендар, цар чу лостам лоаттабар. Цакха тIаьда хилийта йиш яц кIийле. кIалхьарцар дика хила деза, къаьстта термаж лоаттабе беза цу гIулакха Iана хана.

Аз сайна могар дергда хIара Iасилга денна 450 грамм дозал тIаххетийта аьнна тIайна социалистически декхараш сийленца кхоачашдара.

Т. КОЧЕТОВА,

Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхоза ТIой-Юртарча отделене Iаьсий лелалер.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

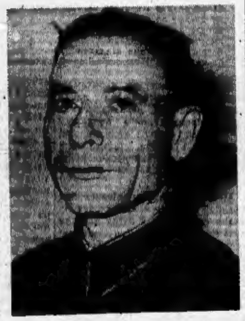

Шерра-шера доккхий социалистически декхараш тIаийду тха бригадо, шерра-шера уж тIехкхоачаш а ду.

Къахьегама толамаш дахара лоаттабеча къоесама дика юталб лакхар бахь соакха. 300 гектарах хIаране тIара 46 центнер хьажкIаш, 142 гектарах хIаране тIара 223 центнер шекара свекла, 160 гектар йолча участка тIа гурахьа дIадийкача «Безостая-1» яхача сортах йолча хIин хIара гектара тIара 18 центнер кIа чудера оаха.

Кхы а доккхаг1а да укх шера оаха тIаийца социалистически декхараш, хIара гектара тIара 300 центнер шекара свекла, 80 центнер фуалаьхьа хьажкIаш, 25—28 центнер гурахьа дув хлат чуда лерхI оаха.

Гурахьа «Безостая-1» яха кIа, мукх, кхыйола культураш дIайийна лаьтта хIара гектара тIа шоашта центнер йолаш суперфосфат тессай, хIаьта хьажкIаш, шекара свекла, горох дIаюргйолча кхашка хIара гектара тIа пхьацца центнер а кхоачийташ аммиачни селитра тессай.

Юртбоахама культураш дикагIа хьувкъайра кхой хIара центнерах бIаза пайда эц бригадо. ВIаьсти еррига культураш дIаюргйолча кхашка диллa доалаш латт ширдаьина кхо. Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара эшаш йола техника еннай бригадо вIашагIъеккача механизирпи звенонта. Ялатий а кхыча культурай а хIара центнерага дIабода мах лохбара деррига балхаш механизмашка де лерхI оаха. Из оаха кхоачаш а дергда.

Т. ДЖАМАЛАЕВ.

Шаьла производственни управлене «Джалка» совхоза цхьоалагIча отделене комплексни бригада бригадир.

ХЬУВКЪАЕРГЬЯ СВЕКЛА

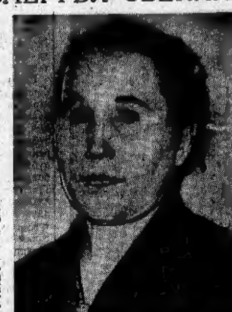

Дукха ва я аз Шаьла производственни управлене цхьоалагIча отделене болх бу, ер аьлагIа шу да шекара свекла кхеш. Дика хьувкъаваш дрк тха механизировании звено коллективо, хIана аьнча, пайдалаш кхоасам лоаттабу оаха культураш хьувкъайра. Хайнахьа а лерттIа а оаха Iодула лаьтта. Цул тIехьагIа хьаьнду из. Соакха дика ютала лакхар оаха, 66 гектарах хIаране тIара 300 центнер шекара свекла чуийнар. ДукхагIа йола балхаш механизмашца дерах торе хилар свекла яккхарга дIабода мах лохбе.

Укх шера 67 гектара тIа юрргай оаха шекара свекла, хIара гектара тIара 400 центнер чу а яхаргья. Иштта да тха социалистически декхараш. Уж декхараш кхоачашдара тIагIертта къоесам лоаттабу оаха. Гурахье а лахад лаьтта, хIара гектара тIа 25 — 30 тонн а кхоачадеш ширдаьина кхо диллад. Свекла дIайийча хана минеральни подкормка ергья, 270 — 300 килограммага кхоачийтай суперфосфати аммиачни селитри тессарга хIара гектара тIа.

Укх шера деррига балхаш техникаца де лерхI оаха, из кхоачашдара эша техника енай звенона. Тхога я шиъ трактор, свекла чуэцаш йола комбайн, сеялкаш, макхаш, тракторни культиваторaш, мохараш, кхыйола инвентарь. Тхоай низи хьинари кхоадергда оаха хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдара.

М. ПРОСЯНЫХ,

Шаьла производственни управлене «Дружба» совхоза цхьоалагIча отделене свекла лелаер.

ЙИСАР КIЕЗИГА ХАЯ

КПСС ЦК февральски Пленума решенеш кхоачашъеш Шаьла производственни управлене къахьегамхоша беррига шоай низ, торо, хьинар тIадахийтад юртбоахама продукташ дукхагIа яхара. Шоай кхоачонашка а хьежа, 1964 шера пачтахьалкхента 19000 тонн ялат, 2100 тонн баьца даараш, 2550 тонн дулх, 9500 тонн шура, 3 миллион фуъ, 830 центнер тха доахка декхараш тIаийцад.

Уж тIаэцарах доалаш дац кхоачаш ца дича. ХIаьта фу даьд шаьлахоша шоай декхараш кхоачашдара?

Дукха ха йоацпаш хиннача

КПСС ЦК февральски Пленумо къаьстта терко тIаахийтар юрта боахам лакхбара кхашка хий диллар, минеральни а органически а удобренеш яххар боккха лоархIам болаш хилара. Бакъда цун уйла яьнц Шаьла управлене цхьадолча боахамаша. Масала, «Дружба» яхача совхозе укх шера цхьаккха гектара тIа минеральни удобренеш йиллацц хIаьта «Коммунизмага боха никъ» яхача колхозе деррига 100 гектар лаьтта мара дац удобренеш йилла. Дукхахча шерашка Iайна кхашка ца хьош латт кхо «Шалинский» яхача совхозен «Керда вахар» яхача колхозен.

Кы дикагIа тоаденаддац гIуленаш кхашка хий диллара даькъе а. Гурахьа дIадийнача 4400 гектар долча кIих 1600 гектара тIа хий дулларгдолаш план яр «Джалка» совхозе, бакъда 400 гектара тIа мара хий дилладац.

Хий диллара гIулакх иштта тесса дитарах доккха зе даргда боахамашта, шоаш тIаийна сийлен декхараш кхоачашде йиш хургьяц шаьлахой. Цар лерттIа хий диллача йиш хургья: гектара тIара, гурахьа дув ялат 30—35 центнер, хьажкIаш — 60—80 центнер, дуга — 45—50 центнер яккха.

Болх лерттIа вIашагIехьа ца баьккхар бахьан долаш 1963 шера «Джалка» яхача совхоза 450 эзар сомец «Шалинский» совхоза 470 эзар сомех зе хилар, цхьадолча боахамаш ду шера шоай декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а даь доллашехь. Масала, «Дружба» яхача совхоза I-ча отделене звеньевая йолча Просяных Марияс 84 гектар хулача лаьттара хIара гектара тIара 300 центнер шекара свекла яьккхар. Из хул хIара шун звеноIарча сато 872 центнер яьккха, цхьаи центнерага 117 минут хан 88 кепит мажи мара дIа а ца долаш.

ХIаьта шин деррига 700 гектар хулача лаьттара «Дружба» яхача совхозо хIара гектара 220 центнер лоархIаш шекара свекла хьувкъайнр. Къахьегамца коммунистически гIулакх долаш хилярен балха хьоахама гойт «Джалка» совхозерча Мусиевас, «Шалинский» совхоза 2-ча отделенерча Амирханова, дукхахча кхычар.

Уж санна дола масалаш доаладе йиш я кхыча боахамех лаьца а. Цар тешал ду Шаьла управлене культураш хьувкъае йоккхий торонаш хилара. Деррига а латт царех бизза пайда эцаргш болх лерттIа вIашагIехьа а бажнха къахьегарахи.

Мела а кхераш а юкъайоалаю производстве хьалха лаьтарий опыт.

«Маллонаш пох ба вай кердадар караэца хоаргдолаш», — аьнгад нов. Н. С. Хрущева партийни, советски, юрта боахама органий хьалхае лелаерий совешане. Эзараш болча механизаторашa хьаллаьнар В. Светличие метод.

Шаьла производственни управлене колхозашкеи совхозашкеи 12 механизированни звено йиллай Светличие методах болх бергболаш. Бакъда царех бархI хIана а комплектовани ць яьнаци, вешта аьлча техникаца Iалашъяьнц, лаьттаи участкаш дIахьожаьнци.

Тхоая къамаьл деш Шаьла управлене парттерча агронома нов. Ялхароева аьлар:

— Укх шера Светличие методаш вIашагIтеха болх беш хургья 24 йоккха гоазал йолча механизаторех латта звено, цар болх беш хургда 717 гектар лаьтта. Царга дIаеннай 12 трактор, 12 сеялка, 12 культиватор, 12 комбайн, 10 макха. Планен гектара тIара 300 центнер шекара свекла яккха оаш цар. «Гудермесский» совхоза звеньевойша Адамов ШахIида 70 гектара тIара, Эскиев Шамала 50 гектара тIара 300 центнер, «Дружба» яхача совхозерча Сахараев Иасиа 70 гектара тIара 310 центнер, цуша къувсам воача Саиш Сейд-Махьмада 70 гектар хулача лаьттара 300 центнер хIара гектара тIара шекара свекла яккха лаьрхIад.

Тха механизировании звенонта боккха терхам тIабоххийтаргба — толашагIа йола техника, дIадуе фу, лаьттиг участкаш хургья, — боах агрономи.

Дикка толашагIа да хьажкIаш лелаю звенош вIашагIтоахаргья гIулакх. Царна дIайоазийтаргья нов. Перинике хьажкIаш кхеара технологи. ХIана хьаь йолаш а 20 механизировании звено. Царна юкъебахаб эгара толашагIа бола механизаторши «Джалка» яхача совхозера им. Зарыаев, Джамалаев, кхыбараш. Уж республике цIи хеза ба, цар доккха латта чIоагIа хьувкъю хьажкIаш.

Шаьла производственни управленена хьалхашка латт бехктохаме а кастарча хана кхоачашде а деза декхараш. Уж да ирригационни боахам ваьнгара тоабар, долаш долча каналашта ремонт яр, хий дулле лаьтта дукхагIа хилийтар, удобренеш а лаьтта тоадар, бIаьстанара балхаш дIадоладеннача хана шой сменех болх беш хургйолаш совзача механизаторех тракторни бригадаш вIашагIтохар. Уж балхаш лерттIа чакхдахарах тайнанаш да укх шера дIайайна культураш хьувкъар.

М. АЛБОГАЧИЕВ.

ЛЕРТТIА КИЙЧЛУ ЛЕКЦЕШКА

Семилетка ялхлагIча шера план хаьал хьалха кхоачашъяра хьинаре къахьегаш ба Гудермески промышленно-производственни зонера къахьегамхой. Царна цу гIулакха доккха новкъостал ду «Знание» яхача общества городской отделенерча лекторашa. Промышленни предприятешкарча, транспортерча, тIишлошъечарча, дешара заведенешкарча къахьегамхошта хайкъа боахам дегIаба. ра йоккха программа оттаьча КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеех лаьца дуаш цар.

Цу отделене болх беш ба 250 совгIа лектор. ДукхагIача даькъе инженераш, лораш, хьехархой, производства новатораш ба уж. ХIаьта, тайп-тайпарча темаех я цар еш лекцеш а. Масала, КПСС исторех, философех, политэкономех, йоккхача химех, юрта боахама химизаци ярах, иштта кхы дукххача а темаех лаьца я уж.

Къаьстта дика болх беш я Гудермески нефтепромыслови управленерча лекторий группа. Цунна кулгалдеш я политически дешара кабинета заведующи Достанбина Эльза Львовна. Группе 14 саг ва. Хьалхе оттаьча планах бу болх. Дика уйла е йийн вIашагIтехьйоах темаш, хIаьта, къахьегIа массие цхьана ла а дийгIа мара ешац уж цхьанна а лектора.

Боккхача безамца лалувгI группа членаша инженераша Куприянов Александр Бурьевича, Дадагов Османа, Суслин Владимир Ивановича, кхычар ешача лекцешка. Иштта дика болх беш ба машиналькъа 15-ча дистанцерча, № 1 йолча Аргунерча школера, Гудермеса горбольницерча, № 23 йолча сайрийнарча школера группашкара лектораш а.

П. ПОПОВ.

ТОРОНАШ ЙОЛАШ Я

Укх деношка партийни актив хилар Ножай-Юрта парткома. Активе дакъа лоацаш бар гIорбаьина бола хьайбаш лелаераш, доаркаш, бригадираш, колхозий кхашка балхаш дераш, партийни, советски, комсомольски организацей болхлой. КПСС ЦК февральски Пленума решенеш кхоачашъяра де дезараш белгалдаха, производственни управлене колхозий къахьегамхоша юрта боахама продукташ алсамъяхара де дезараш дуаш вIашагIкхийтабар уж.

Цу активе доклад яьча парткома секретара нов. Даурбекова а прениешка къамаьлаш дьяраша а чIоагIа критика йир хIанз а тIехьа колхозашка долаш долча кхоачамбоацараштa. Масала, дезарача тайпара гIулакх ца дерах, лерттIа ха ца дарах боахамий сомий бешамаша кайра пайда лац. Иштта моттигаш пиелу дикача лаьттай участкаш хIама дIа ца юаш яьсса яьш. План 20 эзар тонн йолча кIаиз а 8 эзар тонн мара кхашка дIадикхьадац ширдаьина кхо. Кхашка удобренеш дIаккхахьара гIулакхаш во латт Кирова, Жданова цIерахчен «Коммунизмага бода никъ» яхачен колхозашка.

Къамаьл де трибуна тIа ваьлар «Октябра 40 шу» яхача колхоза председатель нов. Осмаев. КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеша деган гIоадаьхача колхозхоша доахе толамаш дийцар цо. ДIахо ше къамаьл деш 1962-ча шерацa ниjедича хьажкIашй шекара свеклан чуэцимага кхоаза тIертта, боахама хула пайда шоаза совгIа дегIабенаб колхозе, аьлар цо. Уж тобенаб лаьмаш хьахийнад 65 гектар майдах хIара гектара тIара 33 центнер хьажкIаш чуийцача нов. Косумов санна болча наькха къахьегамал.

1780 гектар гурахьа дув ялаташ дIадийнад укхаза. Бокъонца ремонт я ль кийчъяьй юрта боахама еррига техника. Ремонт ечa белгалбаьккха дика къахьегаш хилар электросварщик Сайханов Iаьла, вашинахьараш Дудуев ИсмаIал, Сарханов Абутагир, колхоза механик нов. Абдулаев, кхыбараш. . БIаьстоп кхашкара балхаш дIадоладе мара ца кебаш кийча долаздаь тхо укх шера оахош тIаийца декхараш кхоачашхургхиларах тийша да, аьлар цо шин къамаьл чакхдоалаш.

Иштта активе къамаьл дир Х. Нурадилова цIерахча колхоза председателна нов. Берсункаева. Бахача наха лелаераш дола доахах дермах хилийтара гIулакха хетадир цо шин къамаьл. Цу гIулакхах лаьца массово-кхетама болх барах колхозхоша юкъарча боахамe 214 бежан дIачуденнад, хIаьта кхи 84 бежан кийца а пIецад колхозхошкаре. Лоамашка дадаш дилараел гIулакх де хала да тха боахама лаьтташта. Цудухьа дукхагIча даьккъе сомий бешамаш, хьайбай боахамаш лоладича бакъахьа хургда оаха, аьлар цо.

ДIахо активе къамаьл дир производственни управлене начальника нов. Баширова, Ножай-Юрта юкъерча школа дешархой производственни бригада бригадира Чунчуров Хьасана, колхозий председателаша, парторганизацей секретараша.

Активе чакхйоалаш дIаьхха къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Габисова.

Дувцаш хиннача дешах лаьца юрта боахама продукташ алсамъяхара тIаберзабаь бола социалистически тIа а ийцар активе.

В. ИЛЬМИЕВ,

Ножай-Юрта парткома инструктор.

ТIОАДАЛ СОЦАЯР

Урус - Мартана производственни управлене «Красноармейский» совхозе кхаш лелаераш хIанзехьа а макха баьккха болабеннаб ялаташ, кхыйола культураш дIаера гурахьа аьхача лаьтташка. 10 — 11 тракторни агрегат йоал тIоадал дIакъовлаш. 988 гектара тIа хIанзале макха баьккхаб укхаза. Совхоза отделенешта, бригадашта, звенош юкъе шерра яьржай бIаьстан балхаш хаинахьа чакхдахара йола социалистически яхь.

Цу яхье хьалха латт Катерманов Овлхазара кулгалду комплексни бригада, 698 гектара тIа макха баьккхаб бригада коллективо. Механизатораштa юкъе хьинаре болх беш ба трактористаш Хасанов Iадрахьман, Акиев Сорпуддин, кхоачашъю цар смени нормаш.

Г. ЗАКИРОВ.

ЛАЬТТА ХЬАЬНДУ

КПСС ЦК февральски Пленума решенеш вахара юкъеяхьара низи хьинари ца кхоадеш къахьегаш ба Наурски производственни управлене Ленина цIерахча колхоза кхаш лелаераш.

И эзар гертa долча лаьттан тIа гуррахьа а дIадийнад «Безостая-1» яха дикагIча сортах дола кIа. ХIаьта гектара тIа 2—2,5 центнер а тоссиш суперфосфатеци аммиачни селитрацеи подкормка яьй цу дерригача кIин.

Дика а сиха а дIахьу колхозе хьажкIаш, свекла, иштта баьца даараш дIакургдола лаьтташ хььидела. ХIара гектара тIа 20—25 тонн а кхоачийташ ширдаьина кхо диллад укхаза 700—800 гектар хургйолча майдан тIа. Моттигера удобренеш дIаккхухьача хьинарца къахьегаш белгалбаьннаб трактористаш Дьяков Василий, Гапин Алексей, кхыбараш а. Сменах 14—16 тонн ширдаьина кхо дIахьу царех хIаране.

Дика кийчъяьй колхозе юрта боахама техника. ХIанзлеха я тоаьь яьнкай тракторaш, сеялкаш, культиваторaш, нохараш, макхаш.

И. ПЕТРУХИН.

ЦХЬАН КОЛХОЗА ШИН ФЕРМЕ

Хьинаре къахьегаш доккхий толамаш доахаш хьайбагIа укх кердача шера Грозненски производственни управлене Ленина цIерахча колхоза номер пaI йолча шурий-товарни ферма коллектив.

Цу ферма бригадира Жабин Павел Тимофеевича дукха дувц хьайбаш лелаерех лаьца. Къаьстта белгалйоах по доаркаш Костаренко Ольгег Меджидова Тамарен. Цар хIара Iаттагара дийнахьен буси йоаикха шура 7—8 килограмм я. ЧIоагIа новкъостал ду цар тIехьабусача доаркашта а. Хьехамца, гIулакхаца беррига доаркаш цхьатарра хьалхарча мутIарех латтачарех хилийтара тIехьа я цар уйлаш. Цудухьа фермерча бархI доаркахь цхьанкха ла 6 килограммал чухьаь шура йоаккхаш.

Фермерча доаркаша шоайла шерра социалистически яхь йоаржаяй. ДикагIбарий балха гоазал Iомаеш юртбоахама литература, брошюраш деш цар.

Ферма доакен тиш ца долйташ Iаттагара доалийта шоай керттера декхар лоархI цар. Из хьайбаш лелаераша дола кхоачашдолага гуш да. Кхетамна вIашIтIехьаьхьнай рацион.

ХIара денна цхьаи Iатта пирга лу 20 килограмм силос, 4 килограммал совгIа йол, 40 — 60 килограмм керда барда, хIаьта башха ча дукха тел.

Наькъаш во дале а ферма дехи барда хилийтара йоккха терко ю колхоза шоферашa Ширяев Викторен, Жалько Яковен. Цу аьлча дьалашка денн 4 рейс совгIа ю цар.

Цхьабакъа, кхыча беса да цун гаьна йоацаш уллача цу колхоза номер шиъ йолча шурий-товарни ферма гIулакхаш. ЦхьоалагIча фермерча дараш санна хьалаш доллашехьа шура дукхха кIезигагIа йоакх шоалагIча ферма коллективо.

Цу фермана керте латт юртбоахама институт яьккха зоотехник йола Останчук Мария. Шура яккхара план цхьанкха бетта шоай ферма кхоачаъь йолцашa в вIалла хIама даьдац цо бола тоабара. Миштa ла мегаргда шортта доаккъар доллашехьа хIара Iаттагара дийнахьен буси йоаккха шуре цхьоалагIча фермерчул 2 килограмм кIезигагIа хилар.

Доахан хан-ханнахьа ца в кхоабаш телхию зоотехнически рацион. Помещенеша бIеха Iымерца я. Уж IуйрийнацIенъе ваача цага сарракъа цхьа бахьар мара цIенъеш яц. Цу ферма наьза санна колхоз тIехьатетт.

Цу гIулакхага хьажа веза колхоза председатель Гегуев Виктор Иванович. ДIадаха дева колхоз тIехьаттетаи дола фермера доккхий кхоачамбоацараш. Уж ца хилийтара царга еррига торонаш йолаш я.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

Удобренеех пайда эц

КПСС ЦК декабрьсккн февральски Пленумаша доккхий декхараш оттадаьд юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка.

Уж декхараш кхоачашдара «Красноармейский» совхоза къахьегамхоша тIагIертта къоесам лоаттабу. Лаьтта хьинадара 4000 тонн моттигера удобренеш — ширдаьина кхо диллад цар шекара свекла, хьажкIаш, кхыйола культураш хургйолча кхашка. Иштта тессай аммиачни селитра гурахьа дIадийнача 920 гектар кIа тIа, хIара гектара 150 килограмм а кхоачийташ. Укхаза дика къахьийтад цхьоалагIча отделене механизатораша. Лоацача хана минеральни подкормка яьй 880 гектара тIа гурахьа дийнача алатийна.

Удобренеш иштта тоес, аматлатича садоахкача дIамаца, оасаращца къоесам лоаттабе, цу гIулакха эшаш йола моллаш кийчъе, царца болх беча хана имерален техника лелае Iомабенаб агрохимкружоле дешараш. 50 саг хиннав укхаза дешаш. Дешарах дикагIа пайда ийцаб Катерманов Овлхазара кулгалдеча бригадерча механизатораша, нийсса хьалха товаь яьнкай бригадера техника.

Шоай техникаца ремонт еш тIехьагIа, лоалахарча бригадана а новкъостал даьд Катерманова кулгалдеча бригада механизатораша. БIаьстан кийчо дикагIа яр вIаши тIахьожам а лоаттабеш яьй ремонт бригадашкарча техникан. Цо чIогIа новкъостал даь кхоачамбоацараш гучадаха а уж дIадаха а. Низи хьинари ца кхоадеш механизатораша а кхаш лелаераша а къахьегарах хIанзалехье а дика кийчо яьй кхашкара балхаш хаинахьа даь дахара. КПСС ЦК Пленумий решенеш вахара юкъеяхьара тIаийца доккхий декхараш совхоза болхлоша тIехкхоачашдергхиларах вIалла шеко яц. ХIана аьлча хIанзаехьа а еллай цу тайпара лард.

Г. КУЮМДЖИЕВ,

Урус - Мартана производственни управлене «Красноармейский» совхозе парттера агроном.

КХОМ БЕРИЙ МАРШРУТАХ

Семилетка план хаьал хьалха кхоачашъяра тIеддика мара продукци яра ца еца декхар оттадаьд шоашта хьалхашка тха комсомольцашa. Керттера товарни продукци арахецаш я тха цех — фенол ацетон да из. Уж продукташ Iоухаш дукха йовра. Продукташ йоалга цIендаь дIадаккхара кхом берий маршрутах баха даьр хIар тха цеха комсомольцаша. «Комсомольский прожектор» вIашагIъеллай цехе, хIаьта махулла дукхагIа комсомольцаши катаркойн цунна чуова а гIерт тхо. Вай бутт совгIа ха мера яц ва «прожектор» боля бе йолаенна, хIаьта цу хана чухь дикка болх а баьб цо. Арахеца продукташ Iоухаш йовш долча гIуланий массехк рейд яьй оаха. Масала ацетона ректификаци еча колоннешира температура каст-каста бохьмал лакхагIа хул. Арахецача продукце дикал лохйера, Iоухаш фенол доалора цу гIулакхо. Из иштта хилар дIехайтер оаза администрацена, хIаьта хIанз из гIулакх къоастадеш а да. Цо шера 100 тонн хиллал фенол кхоадергва.

Масосаши арматуреи айхе ца хиларах а дикка продукташ йоа цехе. Слесарий балха гоазал Iомаеш ба дIаеш цехера беррига аппаратчикаш. Цул тIехьагIа дIоагIай цхьоца комплект дургья хIара сменана. ТIаккха гуча мел ялла продукташ Iоуха моттигаш дIаяьъоавларгья аппаратчикаша шоаш. «Комсомольский прожектора» вIанара хIалхара баргбац продукта цхьа тIадем, технически режими ххьрамалой техникей толхеш йола цхьа наг.

Тха прожектора бIарга хьайла доалаш дац болхлоша къахьега моттигаш лостам болаш хилара гIулакх а хIана аьлча, пачхалкхен план кхоачашъяр санна лоархIаме да из. Масала, арахецача фенола брак болаш моттиг хилар цхьа «Ф» смене. «Комсомольский прожекторга» кхом хилар цу гIулакхах. ТIаккха, оаха гIоттадаьчул тIехьагIа собрани а яь дуаш оттадар вa доал. Гучадаьхар цун бахьанаш, уж дIадахара де дезараш дир. Иштта кхом хилар тхога аппаратештe во доал дара гIулакхах. ДIадаьхар уж кхоачамбоацараш а.

Рейдовa бригада ерригa материалаш собранешка хьо. ХIаьта къахьегамхошца айхе бувзам а болаш дIаьху шин болх комсомола прожекторa. ДикагIбола прожектористаш ба Кузменко Николай, Сулефу ков Николай.

И. АНДРЕЕВ,

Грозненски химически комбината № 17—18 йолча цеха комсомольски организаце секретарь.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯРА

Социалистическа экономика дегIайоалара, къаьстта арахеца продукци дукхагIа хилийтаран цунга дIабода мах дохбара чIоагIа лоархIаме да къахьегама овсарле лакхъяр.

ДIадахача шерацa пайденча къахьегама овсарле 5,2 процент лакхъе эзаш я тха завода коллектив планах. Балха юкъеккхухьача технически мероприятей чотах 4,8 процента балха гоазал лакхъяра а дикагIа йола опыт балха юкъеккхехьара а чотах 0,6 проценти лакхъе эзаш я из къахьегама овсарле. Шоай торонашка хьажа а хьежа планал дахьрIачул совгIа 1,5 процент къахьегама овсарле лакхъе лаьрхIад тха коллективо. Цу гIулакха массехк мероприятие кийчъергья завода болхлоша.

№ 15 йолча установка шоалагIча колонна циркуляци йича торо хургья арахецa бедал дукхагIа хилийта. № 6 йола цех шеръяре чотах а дукхагIа арахецаргья продукци.

ДIаяхача хана шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдацар № 10 йолча установка коллективо. 1963 шу йистедоалаш реконструкци йир цунна. Реконструкци еча дика хаьда аьлцар цеха начальника нов. Дудника, установка начальника нов. Болотова, оператора Моисеева, иштта кхычар. ХIанз установка коллективо тIехкхоачашъю шин план.

Нов. Дмитриенко кулгалдеча установке къаьстта дика къахьегаш ва оператор нов. Хайбеков. Ведил арахецара технологически режим по толярах 10—15 сахьат ха кхою. Цун опыт кхыча технологашта дIалуш а хIана. Уж санна йола мероприятеш кийчъеш я № 15 йолча установке а. Къахьегама овсарле лакхъяра хьинаре къахьегаш ба дукхача установкашкара технологаш. ЦхьоалагIчa мая дIайоалалургья къахьегама овсарле лакхъяра рейдовaш гучанийца йолча смотра масехка. Кхоачамбоацараш дIадахара де йола гIулакхаш кийчдеш. Социалистически декхараш иштта кхоачашду йоаргдолаш хIара денна ягаш ергья.

Укх шера план а тIаийца декхараш а хаьал хьалха кхоачашдара хьинаре къахьегаш ба завода инженерно-технически болхлой.

Т. ДУДИКОВА,

Грозненски меладатта чакъдоахкача завода [illegible] отдела начальник.

Нохч-ГӀалгӀай АССР колхозхой, совхозий болхлой специалистий, юрта боахама берригача болхлой 1964 шерара

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

(Чиестенаьлар. Доладур 1-ча агIо тIа).

артбоацилга, агрохиме, хиш дехкара, комплексни механизаце кIоарга кхетамаш оцавее дарго̆боацилга.

ХIана колхозашкей совхозашкей бола беш а агрохими, агротехнически зоотехнически дешар дьеха, механизаторски всеобуча кружокашка школашка. Цхьабекъда цо кхоачамбац, хIаьта оаха декхар оттаду, массо̆тта дукхагIа юрта боахама къахьегамхой цу тайпарча дешарашта юкъеозе, совхоза хIара бригаде, ферме, отделение залиттош ерта вIаштIехьа а даькха.

Къахьегамхоша тIа-тIа дукхагIа дIадехараш кхоачашделга Iалашде йиш хургйолча темпашца дагIаха безе республика юрта боахам.

Вай кIоаргга кхетабу юрта боахама интенсификаци ярпа дуазӑденна юрта боахама хьалхIашка эттача кердача декхарий берригга лоархIам, хIаьта уж практически кхоачашдара де мел деза а дергда.

Кхал а маIа а колхозхоша, кхал а маIа а совхозий болхлоша, специалисташа, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама берригача болхлоша, ЦК декабрьски февральски. Пленумий решенеш чIоаггIа мега а еш, кубанцаша дIададаьб патриотически гIулакх хьал а лоацаш, юрта боахама продукташ дIахо дукхагIа яхари пачч̆ахьалкхенга йоккари духьа берригача хIакъо леларча социалистически яхьа юкъе даькъа а лоац, социалистически декхараш шоашта тIа а эц.

ЛАЬТТА ЛЕЛАДАРА ДАЬКЪЕ

Колхозашкеи паччахьалкхен боахамашкёи гIолла доакха берригга алат 1964 шера 30 миллион пунтага дIакхоачаде, баьца даараш — 81 эзар тоннага, шекара свекла — 250 эзар тоннага.

Паччахьалкхенга 10 миллион пунт алат, шекара свеклай 200 эзар тонн, баьца даарий 55 эзар тонн йоаха.

Укх боараме юртбоахама культурай хьувкъамаш даха: юкъера лаьркIача гектара тIара 20,4 центнер алат, цу даькъе: гурахьа дуа кIа — 20, хьажкIий 27, шекара свекла 210-220, баьца даарий — 143, коартолий — 110, сом — 45, комсий — 70, хиш дехкаш йоацача лаьтташка силоса кхоакхача моша хьажкIий юкъера лаьрхIача — 200-250, хIаьта хий деккача лаьттан хIара гектара тIа 350-400 центнер.

Юртбоахама культурай хьувкъамаш лакхдергдола лоархIамегIара хьал да минеральни органически удобренеех, гербицидех, дIайийна хIамаш лораеча кхача химически средстваьех бизагIа а дикагIа а пайда эцар. Цу гIулакха 1964 шера юртбоахама культураш дIакоргIолча лаьтта товсаргья 49,5 эзар тонн минеральни удобренеш, цу даьк̆е алиташ дуьргдолча лаьттаьна 36 эзар тонн, шекара свекла дIакоргIолча лаьтта — 12 эзар тонн. Кийч а дь, кхашка дIахьоргда 400 эзар тоннал хIазгагIа доацаш кхоа йдолча органически удобренеш.

Минеральни удобреней эффективность лакхьергIола лоархIамегIара хьал царех кхетамца пайда эцилга хилар терхал а деш, удобренеш районашта, колхозашта, совхозашта хьежавелгеи тесаилгеи лаьттан-климатически хьалашка, экономически эффективностга хьежжа, Iилма-тохкама учреждений данненш хьалха латтача боахамий опыти даькъе а лувцаш чакхдаха.

Хиш дехкача лаьттаех пайда эцилга тоаде; дукхача колхозашеи совхозашеи хиш дехкача лаьттанка лохе хьувкъамаш кхедар санна дола вIаштIехьдоаца гIулакх дIадаькха. 12 эзар гектар йолча майдан тIа 1964 шера строительни планировка елга кхоачашде. Хиш дехкача лаьтташкара укх шера укх тайпара хьувкъамаш кхеде: гурахьа дуча кIи хIара гектара тIара 35—40 центнерал кIезигагIа доацаш, хьажкIаш — 60—70, дуга 50 центнерал кIезигагIа доацаш. ВIаьстал юкъера кхашкара балхаш дIадоладалалехьа хIара колхозеи совхозеи хиш дехкача лаьттаех пайда эцара бокъонца уйла яь а нийса а план хилийта, хиш декха харшаш бокъонца кийч а дь вIаштIехьдаха, мел эш хиш декха болхлой кийчбе, къахьегама оцарло лакхъера царна болх делача хане эшаш дола хьалаш хилийта. ХIара бригадана, звенона юртбоахама культурай хьувкъамаш кхедара заданеш оттае а дIайийнача хIама хIара гектара тIара лыхкхача продукце дукхалга хьежжа цхьагамах мах тела.

1964 шера хьажкIаш, шекара свекла, коартолаш, кхйола культураш кхеечен чуэцачен массогга дукхагIа механизаци елга Iалашде. Шин сменах болх бергболаш квалифицированни трактористех бригадаш вIашагIйоакха, трактористаш кийчбелгеи цар квалификаци лакхъелгеи вIаштIехьдаккха, механизаторски всеобуч шерагIа йоаржае.

Механизаторий даим шо-шоай бригадашка хургбола гIулакх вIаштIехьдаккха, царна эшаш дола культурно-бытовой хьалаш хилийта къахьегам пайда вIаштIехьбаккха, техникаех пайда эцачарен лаьтта кийчдечарех обезличка дIайикха. Класс лакхагIа хиларах, техника Iалашъярах совнагIа мах телара дола закон нийса чакхдаха, лакха хьувкъам кхебараш юртбоахама продукташ дукхагIа яхараш къахьегама хьежабу совнагIа мах цхьи кайнакьа дIатела.

Экономически эффект йоккхагIа лаьтта леладара культура лакха хилара лардатIа мара юрта боахама химизаци ярпа лаьтташта хий дехкаро дуг̆ ма хилара лоархIам а беш, химизаци, лаьтта пийсен шийн каптахьа кийчдарца органически удобренеех пайда эцарца, дерригга юртбоахама балхаш дикагIа йолча хананка чакхдахарца хьатане цхьана тарьелга Iалашде.

Ах паран лаьтта кийчдар гурахьа кхача культурай хьувкъам лакхбара боккхача лоархIама нилар теркал а деш, дерригача колхозашеи совхозашеи ах парах дола лаьтта кийчделга Iалашде.

ХIана кхашкара балхаш шерра дIадоладалара [illegible] республика колхозашеи совхозашеи. ВIаьстан юкъе хIамаш дIалелга боля дика вIаштIехьбаккха чакх. декхар духьа дерригга машиннотракторни пара укх гарстерча деношка кийчъяь хила, хIамаш дIакхача хана машинашна пайда боля белга Iалашдар духьа хьажа а хьожа, ремонте [illegible] кхоачамбоацараш дIадаха. ХIара боахама [illegible] нийса техническа гIулакх деща вIаштIехьдаккха.

1-ча апрелал тIехьа ца дохийташ фу кийчдь йоакха а дIайуача кондиценка кхоачале а, хIаьта шитта мугIарегIарех кондиценаш лоацаш фу гибридаш сорто нийса чуяда хууха.

ХIара боахама кIара ца алалехьа хьажкIаш, шекара свекла, баьца даараш, коартолаш, кхийола культурай хьал кхесргйола звенош фу малах латт кьажа. ЧIоагIа лоархIаме да дерригга пропашной культураш леяноцта дIаехьар, опытан кадраш царицей комплексни механизаци ярпа яшӑча техникаца уж кийчъяр. Цхьа дехача механизаторий аи. Переднице Светличне, Гитилова, Мануновске хьоккамех болх вIаштIехьбакха хоргдолаш бола пах звенонта керта оттабе, култашца къахьега дезаргиошаш е, хьега а, йоацаш ца хьегаш долкхийча лаьттанка лакха хьувкъамаш кхедара шерра болх боаржабе.

ХЬАЙБАЙ БОАХАМ ЛЕЛАБАРА ДАЬКЪЕ

Дерригга кхаьаш тIадоххийтаргда вай хьайбай боахам еххха десIаболабара. 1964 шера дерригга дулх 15 эзар тонн, шура — 79 эзар тонн, фуаш — 32 млн., тха — 2280 тонн йоаккхилга Iалашъергда вай.

Паччахьалкхенга дулха эзархIа доакаргда 24,0 эзар тонн доакаш, 70,0 эзар тонн шура, 32 миллиона фуь, 3080 тонн тха.

Хьайбаш леладелгаш хьайбай продукташ дукхагIа йоакхилга Iалашдар духьа вIаштIехьловккъаргда вай хIара 100 Iаттан мукъара тIехьа 95 кIезигагIа доацаш Iаьсий, хIара 100 жийна тIехьа 108 кIазгагIа доацаш Iохарий, цхьан шера хьакхийна тIехьа 16 хурсх кьалкхеера.

ХIара кхоабача Iатта лоархIаш йоакха шура 1660 килограммага кхоачаш, хIара хотана тIехьара гулду фуаш 107 фуага кхоачаш, цхьан уогагIамка тIера доакхий тха 1,2 килограммага кхоеаш хулийтаргда вай.

Шерра дIадоладерга дIалехцаш а чуттейа а довай дорстадалга. 1964 шера дорста а дах паччахьалкхенна дIалургда 23 эзар бежан, 92 эзар хьакха, 124 эзар устагIа.

Iалашдергда продукт луш доле массе тайпа се хьайбаш кхоа тIара балхазаранц дукхагIа дебадалга, хьайбай боахамера племенной болх тоабе, доакъерий баха хьцда чIоагIдалга.

ХIара уславиш Iатта лоархIаш кийчдергда вай 20 центнерал кIезигагIа доацаш гIожа доакъараш, цу даькъе йол — 10 центнер, силос — 60 центнер алат-фуь — 6 центнер.

ШоалагIа дIаюргья хIамаш 40 эзар гектара тIа, цу даькъе хьажкIаш — 35 эзар гектара тIа.

Къаьстта дукхагIа уйла тIахийтий тIехьа латтача боахамий бригадай, фермай экономика хьалха латтарий боарамга кхоачае.

Уш боахамаш кадрашцеи специалистешцеи чIоагIду, царна хьожаю техника, удобренеш, хьалха латтача боахамий опгIалтанаьяра царна поккъостал ду укх цхьан-шиа шера республике тIехьабуоши цхьанкхо боахам ца хилийтар духьа.

Ялат, технически культураш, дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагIа яхар духьа бий бола берригга боля чаалбоахаргба шоаш хьайгача къига хьакхьиначунца болхлой материальни безам тIабохйийташ боля принцип кхочам а еш. Къахьегамах мах телара система органвйий тоIаргтлай хьайоакхаш йолча продукце кукхалгон дикьеген хьежжа. Шерра юкъе дардда къахьегамах дакордапо-премиальни хьисапа мах тела.

* * *

Декхий а белктоккхера декхараш тIазцаш болча НохчГIалгIайчен юртанкарча къахьегамхоша юрта боахама берригга болхлой тIахьех социалистически яхь, коммунистически къахьегарий тIехьара болам, алат, дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагIа яхар а кийчдар а духьа, лаьтта леладечарех хьайбай боахамерчен дерригача доакъошта интенсификаци ярпа духьа, социалистически лахлатIча шерал юрта боахама дерригга доакъош чув болалй айлеш лоайи шу дар духьа лоаттабу хьоасам яхи а шерагIа боаржабара.

ДIахо кьергаш вай цхьаргацца болча республикай — Дагестанан Къилбаседа-ХIирийн, Украинан ССР Херсонски областа юрта боахама къахьегамхошца делай социалистически яхь.

Вай дош лу КПСС ЦК-ана поякъост Н. С. Хрущева цхьайгаш вояй дерригга кхаьаш кхетамехи юртбоахама производство еххха дагIайоалаьра, социалистически декхараш толамо кхоачашдара тIадоалаье а пурна вай мохка коммунизм хьалхача волашара лоарIаш дола дакъа лоаца а.

, Республика юрта боахама къахьегамхой социалистически декхараш тIайийцад колхозий, совхозий юкъарча собраненашка, юртбоахама болхлой республикански совещане.

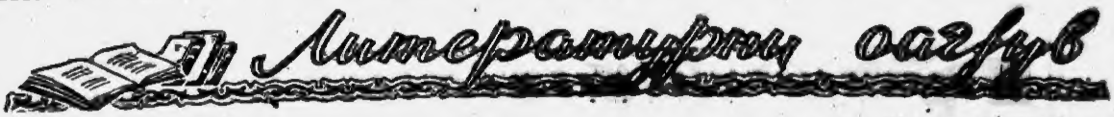

Литературни агIо

А. ХАМХОЕВ.

ДОЯРКАХ ДОЛА ИЛЛИ

Сецца вIатте,
кIайча дувхарца
Лемка кадай арайоал.
Шурийна тоалий, кIарав
даьле
Йоккха Iул цунга кьежаш
хул.
Турпалашца яхье ювлаш
Даьхен рузкъа Iоадеш йоал
Адмашта эзаш,
боахам тоабеш
Хьинаре да цун балхацар
доал.
Къахьегарца йоккха тешам
Сийленца цо кхоачашбу.
ХIара денна воазал
лакхъеш
Хьалхле йоахар вайна ду.
Ираз хилда дика кхельрий
Дее чур эзаш цунах оал,
Нанас хьамсара бераш
санна
Ший новкъостий Iомабеш
йоал.
Ленгара-денга цун толамех
Кердадараш вайна хоз,
Къахьегамца сийле лькха
Лемка мехка шьйра йоз.

Хь.-Б. МУТАЛИЕВ.

РОЗИЙ БIАРГАШ

Коа тIар лампаш цIаьхха
яйча
Селлар дека хьоаза дова?..
Доагаш Розий бIаргаш
долча,
Лампаш езаь сенна эза!
Коа тIар моттал, городера
Йоагаьяр аз массе лампа.
Сенна дуьц из: сердал тола
Иштта ши бIарг вайна
хилва!
Сигалар йоагIа бетта сердал
Ютаргьяр аз, са ца тоссаш.
Седкъий, ше а маьре ада, —
Эшаш яц уж шун
бIасаьпаш,
Розий бIаргаш хилча вайца.
Эшац цхьаккха тайпа
сердал.
Коа тIар яраш-м сенна
ювцар, —
Городе а хьал ма сагал!

А. ВЕДЗИЖЕВ.

—Эздий хиннав
Са да чIоагIа,
Боарам доацаш
Хиннав денал,
Барт-бии долаш
Ара-цIагIа,
Массаза из
Ваьхав хьаьнал,
Бакъда хIана цун
багаьI доагIар —
Цун да хиннав
Хьинар долаш.
Далеъ цунев
Хатта доагIар —
ТIехьа доацуаш
—Хьай даь дикача оамалех
ХIана кхийнавац хьо
цхьаннех?

* * *

—Со нах вац оаш,
Са хам бац оаш —
Дешарашка
Каст-каста
Лайкъаш вар поэт. —
БIаьшераш эш
Са йоазонаш
Кхетадара —
Яхаш из ледкъ.
— БIаьшерашка
Вахар тхона
Денна хилча
Хьох тешаргдар.
Дехар да тха,
Поэт, тахан.
Яздел оаха
Кхетадергдар.

Дж. АЛБАКОВ.

Бийса

Юртa Iаьржа кхоллар
кхоллаш,
Шортта йоагIаш бийса я,
ВIаши дагар дуьца долаш,
Сийрда къегаш седкъий да.
Паркаах енна ябакх санна,
Моргах бенна бутт лечкъаб,
Цо ший хаина
къайлабаьнна,
Сона чIоагIа ший гIо даьд.
Баьде енай бийса тховсар,
Дийнахь боля баь юрт
йижай.
Бакъда, сона магац
тхьовва,
Хьох ю уйла чуйижай.
Ваьча юрта хьа кор мара.
Лампа йоагаш диса дац.
Хьога кьежаш латт со ара,
Са Iаббалца бийса яц.
Латт со тIера бIаре ца
боаккхаш,
Хьох дукха дуьца лов.
Согара юххера сердал
йоаккхаш,
ЦIаьхха цIагIа лампа йов.
Йижа! Йижа! мерза наб е!
Аз хьа сатем лороргба.

ЛОАМАН КХАЛСАГ—ГIАЛГIАЙ ЛИТЕРАТУРЕ

ГIалгIай литератураша шоай йоалвой эгтара хьалхара гIа дIаловвзашехьа карайинар лоаман кхалсага хьакъехьара тема, советски Iаьдало ше хьахулаше дIакхайкадир маIача пиьха а кхалнаьха я вахара, культура, политика массе доакъошка цхьатарра бокъонаш хулга.

Керда экономически а политически а вахар хьалдара, дешара а, культурапна а тIехьадиса кагий къамаш хьалхадахара боккхача лоархIаме дар лоаман кхалсагага йизза ший бокъо кхачийтари цунах кердача вахара хьинарера доакъошио елгеи.

Цхьаькха нийсденнадаи эгтара хьалха эсий меттала, гIалгIай литература а хьакхоллалехьа язданьча Гойгова Iабдул - Хьамида гоззамерча йоазонаш тIа кхалсага образо нонагIо йола моттиг дIалацар. «Сендухьа» яхача дувцар тIа авторо дув гIалгIай кхалсага хала вахар. Цо шийн дувцар тIа йоалаь Iайшет Iо а дьй, хьал а кхийнай кьеч дезала юкъе, лоамерча кьеча юрта. Iайшета вахарлелар къаьнарча общественча дукхагIча лоаман кхалнаьха дар санна да. Маьра яхалехьа даь коа тIа йий-еций ца ховш теIа ях ма. Хоатташ хIама а доацаш дас урдув а даькка, йоIа цIаккха а бIарга ца вайнача сагага маьре йоахийт. — «Вера хаьара лоал дIа а даьле, кхалсага лоал доладу»,— йоах авторо. Шийна хьашт мел дар, ший бехам, дезар дега чухь лочкъадийя, ях из миска лай. Цун доIам, оамал, цун «со» — дерригга а дIадаьккхал цунгара къизача Iадато. Цун цаI мара бокъо яц — массанена а тоар делга.

Iайшет маьре йода. Юххьанйа йиIиг хул цун. Из баьхаш долаш мара а гаргарча нахи а тоамлу из. Цхьа шу даьлче дIайхача унах мар ла цун. Кхы а бирсагIа йола моржаш тIайоагIа Iайшета. МаьрцIаьша моляа юкъе а оттаийя, йиIиг дIа а ьккхе, цIайохийт, хIаьта маьрах биса боахам, йиIига аьле, дIабоакхх.

Кхы а кIоаргагIа, кхы а хьокхамегIа бувц Гойгова советски Iаьдал далалехьа кхалсага тIалаьтта била «Лоаман кхалсага дайна гIа» яхача новелла тIа. Лоаман чIоже увгIаш дара хьекх. Шоай цIагIа, бIехача, тишача юргIах а къаьрчa, бер санна хобаенна цул лоаман йоI — Фатима. Цунна цIкмхара гIа гу — из йижа уллача цIагIа чулелх йоI йодае баьяка нах. ДIа а йийхке, бага нахаш а елле, йодайийя, уххана малав ца хоича сага маьре юг Фатима. Йодайийя маьра цIагIа чукхоее. Саг йодаеча хиннараш цIаболх. Ший ховдача дегIа тIара тIолхаш дIанийсъе гIерташ йоал Фатима. Мер чуварга хьеж. Унзара ювлаш наIаргахьа дIалехх бIаргаш.

Мело гIа а йоахеш, къоанало буьара зерзаьб Iо а теIаш, хьачуволл мар ва яхар. Газа яр санна йIаьха Iоул йийлха модж, перган дIаьйыла баге, хьокха Iетта баьнха Iаьржа кIовг сайна а. Сутара даьппа, ший леша бIаргахIигаш доборашта юкъера хьакъерд. Мотт бийла йоах къоанчо, Кхераьнна, лоацалча сайна меттахьара ялац Фатима. ЭгIазлаха мар нусаьла гIадж етта волалу. Из къиза низ ла ца могаш, хьоано ве а вийя, еде дIайоде Фатима. Из гIа хиннал, — йоах автора,— цхьабакъда нунах дIаяхача ваьйзача хапара цхьахьа бакъдар-м доал.

Машарен лай санна аьсайи йоацаш, гIалгIай кхалсаг боксо йоацча духьале е, ший сий лораде, шийга кхаьча ираз лораде, хьалкхаба могаргдолаш хилар, кортамукъаьленгеи къахьегама прозаген кхача гIертар кхайкаду писатела Гойгова ший кхалсага хьакъехьарча йоазош тIа.

Саккетам ай ма лу кхалсаго ший бокъонаш дукхагIа карааш, царех пайда эц.

ГIалгIай йоазув арадаьккхача а эгтара хьалха гIалгIай меттала язъяьча драматургически пройзведене автор а волча Малсагов Заурбека «ЙоI йодар» яхача цхьан актах латтача пьеса тIа хьахьокх шийна везача дIамигача сагага-яха гIертача йиIий сурт. Керда Iаьдал эттача хьалхарча шерашка хинна хIама да пьеса тIа дувцар. Кьеча нахах йола Мухтар шийна еза йоI Калимат йоалае гIерт. хIаьта йиIий даь, урдув а даькхе, из кулакига яхийта дага ба. Воккхача къовсамца, даьша шийна мел боккха Iоткъам бойл а, шийна безача хIамигача сагага еда маьре йода Калимат. Пьеса авторо реалистически методаца хьахьокх къаьнача Iадатаца къовсам мишта лоаттабе беза, советски Iаьдало шоашта еннача бокъонех кхалнаха пайда мишта эца боагIа.

Тхьаь иттаргIча шерашка гIалгIай поэзи хьакхеллырех ба вай къаьнагIа бола поэташ Озиев Ахьмади Озиев Салмани.

Кердача, кIаьтта когаш додаш лаьттачь къонача литература традици хьа а яйца, хьнаре дIахо дагIайоалаьй цу поэташа лоаман кхалнаьха образ.

Сийлахь - боккха Октябрь яьлалехьа гIалгIай йиIигаш эсеп дешар дешача школе яхацар. Шира Iаьдалашев паччахьа администраци къаьстта а духьале йора кхалнахага дешийтара. ГIалгIаша шоаш а йоахар кхалсата моттиг кхуарча юкъ а, цунна дешар вIалла эшаш а дац.

Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашка юрташка массанахьа а школаш ехкар. ЙиIигаш, маIача берашца цхьана деша хайшар кердача закона ахкача бееа. Цу хана а кIезига бацар тIехьайнесача уйлаш тIа латтa, кхалнаха дешар эшац яха нах. Из дар зуламерча, шираьйначa уйлаех цхьа сте ца могнага, кхалсаг мукъа ца хилийта гIертнага. Уж зуламе уйлаш [illegible], царна духьала язъяь я Озиев Ахмада «ЙиIиг» яха стихотворени.

...Из гуйран керда фо чуухьаш,
ЙиIиг юрта юкъе гIоала я
йоагIаш,
ЙиIига бе доахкаш да уж
книжкаш.
Воларо хьахоийт йиIиг хилар
оамале,
Шин бIаргах хов хилар
хьайкъала...
Сонца, сонца, ма чуяхе
из йиIиг!
Сон беркате дургболаш де из
ззалг.
Ший йижараштa лелее хьалкала,
Ма йода из цу сердален
школа.

Цу хана язьяь а Озиев Салмана «Урдуви Тамарех» яха поэма а. Цу тIа айньй Гойгова ший произведенеш тIа айнар санна йола тема — кхалсаг лоалара яккхаза тема. Нагахь санна Гойгова керттерча даькъе Октябрьски революци хьалехьa Нохч-ГIалгIай мехка кхалсагага хиннa хьал дувцa, Озиев гIерт советски ханнача лоамай кхалсага сурт дилла. Лоаман кхалсаго ший ираза сийна бахьан долаш къовсам лоаттабе беза, цу къовсамe из котьяргья,— йоах поэто. — хIана делча ейиз бола нийсахой советий Iаьдал пурпахьа да».

Поэма чулоацам вахардара хьайнийца ба. Варт тайпа бах доттагIий Марем Тамарен. Варт тайпа ба цар дай а. Бакъда, цхьан доацча бахьанца нийгIаб уж. ЭгIазо эгIазал хьахулийт. Шо-ший йоI дикагIча маьре яхийта гIерт царех хIара. Марем астагIча, воккхача сага из, йиIий денна дика урдув лу. Цунга хIана ахча да, из ший лоалахочов кура я. ЙоIо лу декар дIалаций къилача дае — хIалах кул къопача йоIо ягь уйлаш, цуй вахар. Воих лоалахочо чIоагIо из ший йоIах кхи а дукхагIа урдув эца. Цунга пхьи боал, цун доахой ба. Цара тоьм бе бева йоIаз денна урдов чотех. Къаьна пайи лоравоагIа.

Тамарах а цун доттагIчох Маремах а хиннар хийла деза аьле хетаду. Цхьабекъда ший лоIаме хилар деза йолча Тамаре кхи ваIад ю бокхий вах йоалалол деш боахкашехь, бийсаина ара а аьле, шийна везача сагага маьре йода из.

Дай Тамарий маьрел ца тайтача баланзар, хIана аьлча советий Iаьдал нийсхо еш де, из лоаман кхалсага бокъонашкахьа латт. Поэма тIа буз ший права тIехьа, адамий бокъонашта тIехьа кхалсаго лоаттабу къовсам, хIаьта Iадатошцу ширдаьнна гIулакхаши леладеча наьха къизал а йоакхал а бехке даь ца Iоeh, царна духьале ца яр бехке ду поэто.

Поэта Муталиева Хьажбикара «Керда хьашиий» яхача поэма тIа бувц советий Iаьдал доаккхаш дешнашки гIиерахоша мар а йийнай, цIепош а доагадаь хилача хьале йига хиина гIалгIай кхалсаг Забе. Цу хана хIамига кIаьйк хилна Iаьйк хьоабш, из кьене гIертaш, дукха дагIай Забе. Цо хьийга вай а вала а дайнаьй, вoI дика кийнав, Забе дог гIоздул. Колхоз чIоагIа гIоздаьнна хьуях нах. Забе воI Iаьои — бригадир волча хьаший боагIа. Таханара денош — хьалхарчарна тара дац: хьашид хьубараш бе, цаа а хуцацбоенае, вахар «хила беза байна ,кхоре» санна дац хIана. Тахан зазац маьрдига миар тIера моллоаш денна солоташ, воккхача саго ший воIага трактор тIа боля бе гIо йоах, лоалахой деша багIа. Дер дайнa, маьне дар дов гIерташ лелараштa вайна юкъе моттиг ям. Къахьегамах наха шоай ирaз лоархI. Юрта баькхача хьамшаша хIана бIаьхий цаа лахац. Цхьа хоаь тракторист, комбайнер, бригадир лоц, из волча боагIа. Поэма чакхйоалаш йоах поэта:

«Хьашиий шортта диаь, мочиа,
Iурра болхаш йолча хаиа,
«Кхы а дувла», царга вийна
Елакъежар Iаьле нана.

Лоаман кхалсаго образ юицаш хилча къьоттa дагайохаза Iоазц драматурга Вазорказ Идриса «Тамара» яха пьеса. Тхьаь иттех шу да ца пьеса нохч-гIалгIай театре ловзаь, хIаьта тахаллаца ший чулоацам а тоьаь къесап а довза я из. ...

Ма тамаш я,

Уж лакха лоамаш,
Уж малав лоамаш,
Хьа цхьана ца дехар,
Уж шийга шоацаш,
Хьа балех ца лекъаш,
Ва лоаман кхалсаг!

Наьннах дола малаш, цушара бIайха, цIаккха боаргболоц безам буьцаш йола произведенеш дукха я гIалгIай поэзеца. Моцъ саьна мерзача набараx юлаш, дагIа нуйа хало ца лоархIаш, дерригга ер а дог а вIаламига долча хане дийн барах доадлача наьна сий мишта дерган йоаш поэта Озиева Хьамзата нанига яхача стихотворене тIа:

Моцъ но мерзача
Набарах юлаш,
Меттара гIоттий,
Ага гIоура тIа
Пхьарса дола дехкаш
КIай накха хьугуш...
Iа йоаль бийсаш
Мишта йицьургья,
Са хьамсара нана, йоаш ца.
Наьнацара безам хестабеш, да поэта Хамхоева Ахьмада «Наьнега» яха илли а.

Дунен чу ерзаце
Со вахар доалаш,
Хьай хььнача ...
Со мерза воккхавеш,
ЯьгIай хьо сона юш,
Со ага тIерхавеш,
Моца хиа, хьога хиа
Со наьхара ихараш.

Дукха правинчески а ниже а произведенеш а гIалгIай литературеца лоаман кхалсага образ юицаш. ТIехьарча цхьа шера арадаьннача литература тIа мацар керда вай заммара, коммунистически гIишлo хьалхьа йоалла лоаман кхалсаг а — инженер, хьехархо, доярке, звеньевой, бригадир — шоай мехка республика керда коммунистически вахар, кхоашп гIоале кьалкъ боккха йоанаш кхалнах.

Дешарашта боаиаш ба Вазорхей Ахмада дувцараш тIа а, Бокоя Аьшнада «Райхьат» яхача повеста тIа а, кхианача поэта Чахкиев СаIида «Са ломан мух» яха поэма тIа а буцаш кхалнах.

Советски мехкарча кхалнаха шоай бокъонаш маIача цахо ийсса, царах тIехьа ца буц шолеладир бола тешаш ба вай тахарна вахар. Парте а советски а хьалхье лелаеча организашта керта латт кхалнах. Iилмой, дешар, адамий уназIцено леладара гIулакхаш цар бе доал. Инженераш, хьехархой, лораш, космонавташ, машинисташ, бригадираш, доакхийча боахамашта йоал дераш кхалнах ба.

Тахан вай тешшаде ала йиш я гIалгIай писателашa кердача, тIехьарча заман кхалсага образ кхы а шерагIа литературашка юкъехьоргья аьнна.

Б. ЗЯЗИКОВ.

КУЛЬТУРА ХРОНИКА

ФИЛЬМАЙ ФЕСТИВАЛЬ

Урус-Мартана района Шалажи, Орехово, Комсомольски яхача юрташка юртбоахама хетадаьча кинофильмай фестиваль хилар. Ши эзар совгIа саг хьежар цу фильмашка. Къаьстта чIогIа дезаделар зрителашта «Лаккхача хьуькъаьмий мастер», «Свекла лелаечар маяк», «Юрта боахамера кердадарш», «Химе беш лорзю» яха кинофильмаш.

Кино доладалалехьа агрономаша, воотеликашта, юртбоахама кхыча специалисташа кинота хьажа баьхкечарна лекцеш йийшар.

К. ВИНИК.

САКЪЕРДАМЕРА СПЕКТАКЛЬ

Укх деношка Х. Нурадилова цIерахча Нохч-ГIалгIай драматически театре польски драматурго Тадеуш Кожушника «Баскилг» яхача пьесах спектакль оттайир. Из комеди оттайир республика просвещене болхлой Шен драматически коллектива. ЧIогIа сакъердам болаш ба спектакла чулоацам. Таханарча Польша кегирхой вахар дувц цо.

Шоайла вIаши безаш ба студенташ Ковальска Иренек Ольховский Мечислави. Шаьхе а болх беш ба кег-мег хIама чуйолче Завальскаяй карайолча тикальга чу. Завальскаяй роль ловзаю Грозненски мехкдаьтта институте хьехархочо М. В. Троицкаяс. Цун йиIай Зулий роль ловзаю педагогически института студентка Т. Э. Копачеваc. Шийна везавларца Завальскаяс Мечислав (цун роль ловзаю пединститута студента Х. М. Герзалиева) шин йоIа Зулийна музыка хьеха вех.

Дукха везалу Зулийна а Мечислав, хIаьта Мечислава Ирена еза. Мечислава хет Ирена Завальскаяй йоI йолаш санна, хIаьта Иренайна хет Мечислав Завальскаяй воI волаш санна.

Эггара тIехьа Мечислава Завальскаяйгара дех шийга Ирена маьре йитар. Цхьабакъда, Мечислав дукха веза Завальская а цун йоI Зули а сакхетам чура баьлла Iолег.

ЧIогIа сакъердаме а дика оттаь а я «Баскилг» яха комедийни спектакль. Цун керттера лоархIам ба ролаш ловзачьча самодеятельна артисташа профессиональни артисташа санна ролаш ловзаяр. Къаьстта из ала деза Иренай роль ловзаьча пединститута студентках В. Д. Потаповах, цу института студентах (Мечислава роль ловзаьча) Х. М. Герзалиевах. Спектаклега хьежарашта дов цар кхы а доккхагIа толамеш дахар.

Х. ЯНДАРБИЕВ,
Нохч-ГIалгIай пединститута студент.

ЧАРХАШ ТIАРА КЛУБ

ХьатIаттай бIаьсти. БIаьстанарча балхашка кийчъеш латт юртбоахама инвентарь. Кхашка аравла сихъеш кийчо еш я чархаш тIара клуб а. Вай республика районий еррягача культура отделашка автоклубаш йолаш я. Берригаккхоачаш ба автоклубашка — кинофильмаш, книжкаш, грампластинкаш, сердала газеташ, иштта кхы а.

Автоклубай декхараш дувцаш укх деношка Нохч-ГIалгIай культура министерства автоклубай заведующей семинар йир. Цига дийцар автоклубай болхлой декхараш. Семинаре дакъа лаьцарашта сердалаоазий газеташ хьехкар, малагIа лекцеш еша еза дийцар.

Къаьстта белгалъяьккхар семинаре Грозненски районера автоклуб. Дика вIаштIехьъяьккхай цига гойтара агитаци. Масала, клубе долай да «ДукхагIа удобренеш — лаккхагIа хьувкъам», «Нохч-ГIалгIайче — йоккхача химе край», иштта кхыдола къахьегамхой толамаш дахара тIахьехаш а балхах къелкарашта критика еш а дола плакаташ, стендаш.

Цига йолаш я дIа-юха лела библиотечкаш, керда газеташ, журналаш, истола тIара ловзараш, радиола. Цун керттера бахьан да цу ерригача средствах боагIача бесса автоклуба заведующе нов. Х.-А. Нудаева пайда эцар.

Цхьабакъда, ... массанахьа эцац автоклубах шерра пайда. Масала Ножай-Юрта, Шелковской, Шаьла районий культура отдела автоклубаша боагIача бесса дIахьоц автоклубах пайда эцара болх. Йолаш яц балха графих, маршрут. Из кхоачамбоацар балха юкъера сиха дIа а даьккха цу районашкарча культура отделаша автоклубашка болх байта беза.

А. МИСЛАУРОВ,
Нохч-ГIалгIай культура министерства методист.

ЛИТЕРАТУРЕ КЕРДА ЦIИ

РЕЦЕНЗИ

ТIЕХХЬАРЧА шерашка «Сердало» газета а «Лоамаш Iуйре» яхача альманаха а оагIонаш тIа кепа етташ хийцад Кодзоева Тамаре дукха художественни дувцараш. Дешаш бараш чIоагIа хозахетарца тIаийцар «Актриса», «МоастагIий», «Наьха бер» яха а кхыдола а цун дувцараш. Цу дувцарашца къаьгга хьахьекхар, керда яде йолленачa писателa Кодзоева Тамаре художественни говзал.

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай книжни издательство кепа теха арахийцад «Малав бехке?» аьнна цIи а йолаш Кодзоева Берса Тамаре дувцарий сборник. Цу сборника юкъедахар дешаш болчарна хьалха довзаш хиний а кхы керда а дерригa бархI дувцар.

ХIара денна доккхаг а гIоза а хувцамаш хул советски сага вахарца. Довзаргдоацаш тоаденад советски сага материальни хьал-ди, лакхбеннаб цун кхетам, дегIаенай вахара а балха а культура. Уж хувцамаш къаьстта хулуш да къамий республикай а, областий а вахарца. Аьлча тоъаргда, нохчий а гIалгIай а къамашта юкъера советски Iаьдала шерашка хьалкхийна эзараш инженераш, лораш, агрономаш, хьехархой, иштта кхы лаккхара говзал йола говзанчаш хиларах лаьца. Цар массе а советски адамашца цхьана хьинаре дакъа лоац вай мехка коммунизма материально-технически бизза хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсама юкъа.

Бакъда, къайладаьха эшаш дац, цхьаццайолча моттиге нийслуш хула нувхаш санна, хIана а вай вахара, вай лоаттабеча къовсама новкъарле еш бараш нийслуш хилар. Уж ба дына гIуллакхаш леладераш, обществана хьалуш пхьаккха пайда а боацаш бахаш бола тунеяцаш, хулиганаш.

Цу тайпара, вай вахарца хиначa хувцамий советски сага культура, кхетам, дегIабара а, хIаьта хIана а долаш долча кхоачамбоацарна сурташ да керттерча дакъе Кодзоева Тамарас шин дувцарашца оттадеш дараш. Ала дезаш да дикача говзалца, кхетабеш болча меттаца, дешаш вар тешаргволаш цо уж сурташ оттадеш хилар. Хетаргахьа, иштта дика шеде дечa йоазонех цун аьттув балар нийсденнад вахар дика довзаш, вахара юкъе нийслуш долчун зем бе хоаш из хилар бахьан долаш.

«Наьха бер» яхача дувцарца хьаделлалу вай белгалдаьккхача дувцарий сборник. Дувцара турпалаш ба къона кхалсаг Лиза, зIамига саг, советски эпсар Эрзиев Мурад, госпитала начальник полковник Яков Иванович Шульга, Лизай кIаьнк Ахьмад, иштта кхыбараш а. Кхийна а ялае ца везача сага йодаю гIалгIай йоI Лиза. Из раьза йоаццаше къаьнача Iаьдалах даь-вежараша тоам а баь, чолотках цамогаш волча Османа сесаг хиина яха юс да воацаш йола Лиза. Бакъда, цхьа шу даьча Осман вала а венна зIамигача бераца юс из. Цо шийкъоначa дега еррига дIовхо дIалу шай кIаьнка Ахьмада. Иштта дукха веза кIаьнк Лизай цаннa. Укхаза юха а юкъебоагIа Лизай даь-вежарий. Цар дIадех къаьнача Iаьдалах кIаьнк шийн дааьнка дIалулга. «Дала ма дахьаада, нагахь санна хьа бера хIама хулe, хой хьона цох мел боккха хьоазам хургба. Наьха сага хинар дIатакха ма дезаргдий» — йоах цар. Бакъда, Лиза а, цун нана а дукхаьлбоал цу харцонна, цар дIахойт хIанаалца лайнаале а, кхы дIахо шоаш хоарцо лоарт ца хилар, наьнах бер къоастаде цхьаиле а бокъо ца хилар. Из де кхалсага шин бокъо йовзилга, советски Iаьдало шийна дешар по кхетадаьйта автора хьаьхьокха хар.

ТIехьагIа Лиза медицински сестралла болх беш йолаш цуна нова Эрзиев Мурад. Уж шоайла безалу. Бакъда, царна юкъе отт къаьнача замах юхедиса зулам — къаьнача Iаьдалах бер дола кхалсаг йига бокъо яц саг йоалалахa волча зIамигача сага. Укхаза Кодзоева Тамаре къаьгга хьахьекхай сага цIена уйла — безам моллагIча зуламал, къаьнача Iаьдалал низ болашагIа хилар. Дале а вIашагIкхета торо хилац Лизайи Мурадеи. Фашистски Германецара тIом а болабенна, тIем тIа вут Эрзиев Мурад. Кхел а хиле, дага а доаццаш, юха а вIашагIтох уж тIем тIа. Къаьнача профессорна Яков Иванович Шульгайца Лиза сестраьла болх беш йолча госпитале ваха Мурад. Дукха новкъарлеш нийслу царна дукхьала, бакъда безама вIашагIтох уж. Бер дола кхалсаг йига мегац яхача къаьнача кхетамо, кхыча халонаша юхатохаш советски саг Эрзиев Мурад, цо шийна еаш йола Лиза, шийн воI ву Лизай кIаьнках Ахьмадах. Иштта, цар лоIам нот а боалаш хьахул Лизайи Мурадеи эраз.

Укхаза белгалдаккха деза, Кодзоева Тамарийна советски сага кхетамца хиина хувцам дика [illegible] кердадаьр, пайданадар къаьначул, зуламерчул котдоалаш латталга цо къаьгга хьахьекха хилар.

Драматически сурт да «Малав бехке?» яхача дувцар тIа авторо оттадар. Хоза а, лааккхьа йолаш а къийнай Зарема. Цуна везалу ше санна кхийна шийн ханара Асланбек. ЙоI а зIамига саг а цхьаццан [illegible] йолаш дац шоай хургIолча празах. Бакъда, Асланбеки Заремаи праз юкъе отт Асланбека воккхагIа вола воша Ахьмад. Цо тайпача балхада шийна ех шийн вешийна еаш йола Зарема. ЙоI раьза йоаццаше из Ахьмадага дIалу цун дас Зоарбика. Вешта, харцонех бехкам хилаза Iац. Ца везача сагага маьре ялар ла а ца хоташ лазар хул Заремана. ХIана дукха воал къаьне Зоарбик, кхетаду цо ше харц хиина хилар. Хьайла, иштта сурт оттаду Кодзоевас Зоарбика хIаьа хетачун: «...Алхха къаьно Зоарбик вар маьлхара ваха, лайоал, яхаш улачa шийн йоIа юкe, кулгашца шийн кIайбенна корта хьал а лаьца, кIайча мархаша къоарзьбьча сийнача ситдейна чIоагIане корах дIаарахьежаш вагIар из.

Шийн даI мара йоацача йоIо тохкаш латтача Iазапа бехкевар ше лерхIар цо. Ше даьтох дехкевьина, цо сатем бохабаь хьувзар из».

ГIалгIай кхалсага вахарца хиина хувцамаш хьахьокх «Актриса» яхача дувцаро. Дешархочо кхетадергда уж хувцамаш Советски Iаьдало кхалсага еш йола йоккхо баьхьан хьинилга, кхалсаг вай экономически а культурни а вахар хьалдара гIулакха йиэза доакъашхо хилар.

ХIана а вайна юкъе нийслуш да пхьа лехилга — да зуламера гIулакх. Доккха маIан долаш да цу гIулакхах доалаш дола зулам художественни произведенеца дIахьокхалга, адамаш цу зуламах дIаккхетадалга. Хоаш да, пхьа кхилга лоладеш бараш тIехьабисa кхетам бола нах болга, советски нах цу зуламерча гIулакха дукхьад хилар. Иштта, советски адамий кхетамца хиина хувцамаш къаьгга хьахьокха а пхьа лехарах доалла зулам белгалдаккха а хайнад Кодзоева Тамарийна «МоастагIий» яхача дувцарца.

Шоай идейни чулоацамца а ядара говзалца а доккха маIан долаш да сборника юкъе дахa «ШоллагIа сесаг», «Вехкам», «Кердача шера баI» яха а кхыдола а дувцараш. Цу дерригача дувцарий социальни маIан латт цар вай вахарцарча кердачунца, адамашта пайда луш долчунна пропаганда еш хиларца а адамий уйлаш яхача замах юхедисача зуламерчуна дукьал гIеттаеш хиларца а.

Шеко а йоацаш ала деза — Кодзоева Тамаре дувцарий сборник гIалгIай художественни литература дегIадоаладара баьккха кхы цхьаькха а тIа хилар.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ,
писатель.

Кавказски минеральни хиш тIарча санаторей медикаш—юрташкарча шоай коллегай йоакхо еш бола доттагIий. Ставрополъе цхьаккха маIинг коаергьаш здравницай медицински болхлой ца кхоачаш. Цар юрта бахача наха юкъе докладаш ю, лекцеш еш, моттигерча лорашта новкъостал ду.

Сурта тIа: шоаш новкъостал деча Кучерлински участкови больница фельдшерца Маханова Еленайца къамаьл деш я «Горячий ключ» [illegible] Пятигорски санаторе лаборант Инна Кторова (аьттехьа).

А. Щекина сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАЙДАНЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Укх деношка 49-гIча школа дешархойи цун подшефни йолеа Грозненски локомотивни депо болхлойи школе вIашагIкхийтар. Цига бар, дукхача шерашка машинаьъкъашка балхаш а даь пенсе баха бокхий нах, депо къона болхлой, школа дешархой.

Эггара хьалха дешархой производствацарча бувзамахи цар къахьегама гIулакхехи доклад йир 49-гIча школа производственни дешара даькъа заведующе нов. Мкртчян Александр Тиграновича. Гулбеннарий чIоагIа уйла тIейоаш дар цо даь къамаьл. Къаьстта белгалдеьккхар докладчика локомотивни депо мастераша къона специалисташ кийчбара доккха новкъостал деш хилар. ЦIи хезача машиниста Безлепкина дийцар хIаьэчуя дукха шераш хьалха ше цу школе дешаваьгIа хилар а балха говзал Iомае цу лаца атта хиина ца хилар а.

Къамаьлаш даьча школа лаккхерча классашкарча дешархоша Солопова Галинас, Безлепкин Евгенеc, кхычар чIоагIа баркал аьлар дукха езаш шоаш кержа говзал Iомае шоашта новкъостал даьча депо мастерашта. Цул тIехьагIа школе литература хьехаш йолча Репнова Софьяс йийшар депо болхлоштa хетаь 11-ча класса дешархочо Безлепкин Евгене язъяь сочинени. КIоаргга маIан долаш яр из. ЧIоагIа тIоараш деттар гулбеннараша. Профсоюза обкома викало нов. Валюкова Сийлен грамоташ елар производстве дикагIа болча мастерашта: доагора аппаратура ремонташ ечa бригадира Пацюкова, токара Карасевна, тепловозни цеха слесара Бойкова. Шоай школьни совгIаташ делар царна дешархоша а.

ВIашагIкхетар чакхдоалдаш школа дешархоша шоай низаца доккха концерт оттадир гулбеннарашта. ЧIоагIа сакъердаме яр Карасева Нинас Ленинах йийша стихотворени.

А. ДОДОВ.

Агитбригадаш болх беш я

Дика вIаштIехьбаьккха дIахьу культурно-массови а кхетама а болх Чечен-Аул яхача юртарча культура ЦIагIа. Шийн гIулакх дика довзаш а дезаш а ва культура ЦIен директор нов. Ш. Ахмадов. Дика вIаштIехьъяьккхай цига химех йола гойтара агитаци. Массехк стенд, плакат да, каст-каста еш химена хетаж лекцеш, беседаш ю.

Дика дIахьу Чечен-Ауле ерригсоюзни художественни самодеятельноста хьажарга кийчо яра болх а. Массе а хана болх беш я культура ЦIагIа художественни самодеятельноста кружокаш — хоровой, вокальстий, халхара.

Шоай балха програма керда а яьккха, чуйнна районни хьажарга кийчо еш я культура ЦIен агитбригIда. Цу программаца укх шера шоай эггара хьалхера концерт оттадергда цар юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка.

Йоккха а бирт тайна а актива я культура ЦIагIа болх беш яр. Юртара интеллигенция, боахаме хьалхе делаераш, ерригаш а бархI саг ва актива юкъевоагIаш. Къаьстта доккха дакъа лоац художественни самодеятельносте да, С. Сапарбиева, С. Далебаева, З. Сарсаковас, иштта кхычар а.

М. АХМЕДОВ.

Бераша салоIача деношка

ЧIоагIа сакъердаме дIахьургда шоай каникулий деноп вай республикерча дешархоша. Царна лаьрхIа Нохч-ГIалгIай теникий театра коллектива оттаергьа «Ияша Аленушкеи воша Иванушкеи» яхача эрсий фаьлгах Черникеи Гелоден язъя спектакль. Республика теникий театра оттаярад совгIа театра коллектив гIоргьа вай республика дукхача юрташкарча школашка, Масала, Гвардейске, Советске, Бачи-Юрта, Джалке, иштта кхычахьа а. Театра къамаи группа Эзанна «ЗIамига мейрахой» яха спектакль оттаергьа Гудермесе.

* * *

Укх деношка М. Ю. Лермонтова цIерахча Нохч-ГIалгIай драматически театре бераштa лаьрхIа Жюль Верна «Къайлений гIайре» яхача романах спектакль оттаергьа.

* * *

Сатийна Iеш яц укх деношка Х. Нурадилова цIерахча Нохч-ГIалгIай драматически театра коллектив а. Вай республика юрташкарча школай дешархошта цар тойтаргьа нов. Силаева язъяь «Иккхаш тIаюхха циск» яха спектакль.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЦIи дIахазийта гIерташ

НЬЮ-ЙОРК, 20 март. ТАСС-а корреспондента Л. Пономарева хоам бу:

Космически хемайи реактивни авиацеи деношка хIехаг-дукха гайнай аьлла хетаьла тарлу поршневи двигателаца болх беш йолча йоккха йоацача самолетаца дерригача дунен тIа чакхваргва яха идея. Цхьабакъда, американски авиационни спортсменашта юкъе 1930 шерашка дезa йовш яц из уйла. Царца дукха ба дерригача дунен тIа гIолла самолетаца чакхъаьнна «хьалхара кхалсаг» хила безам бараш. Ховш мадарра 1937 шера из кхоачешде гIийртача американски летчица Амелия Эрхарта катар хилар — из цун штурмани байна дIабаьлар Тиха океана къулбехьен дакъа тIа.

Укх деношка Калифорнера лаьттавна гобаккха яхар 27 шу даьнна американка Мэрриам Смит, форда эпсара сесаг. Цун безам ба Амелия Эрхарта чаккбакхна ца мегача новкъа гIолла 27 эзар миль кхиъ бе. Смита хьоча наькъах 27-аза Iойоссае лаьрхIад самолет доагор чудоттара, салаIара, машинага хьажара. Селхан Майаме Iоессай Смит, цигара дена океана тIа гIолла бе беза цун кхиъ.

Цхьабакъда, «хьалхарьяр» хила безам хилaро цхьан Мериам Смита дог урaоттадаь Iензар. Цкъаьнахьа гучайккхар цун чIоагIагIа йола конкурентка. Цу цхьан хана хIена гIаттанзар аьнна Огайора гIеттар 38 шу даьнна Мок Джерри, кхаь бера нана, рекламни бизнесмена сесаг. Цук а цу тайпара безам ба лаьтанна гобаккха а «хьалхара» хила а. ХIаьта, Америке хулаш мадарра долла бакъдар хьа а хьокхаш, шин летчицана юкъе сегала конкуренци эттай — шийн сопернице хьадхьаяла гIерт хIараяр, къамаьлах шоаш из харц ца дойя а.

Дьяа гIулакх дерашта хале вай хена. Нах тIехь-тIехьа дуккагIа дIакъест дьиях. Кхьметтел храмашка модни пластинкаш лекхар санна, религе цхьабокха «прогрессивни» деятелаша лелаеча кердача гIулаккашта а маган нах тIаоза.

Тулаленна синош кIенча новкъа дахар — из дош да дуккхача мехкашкарча цу тайпарча наьха сатем боабеар. Лондонерча нах кIалхар бахара Арме цхьан группана хетачох цхьа хIама мара ялсадац — нагахьа санна лоам Махьмада хьатIа ца боагIе, Махьмад лоама вIатIаваха веза. «Синош нийсача новкъа доахараш», «Безаме мерзаш» яха инструментальни ансамбль вIашагIа а теха. «Блу Эйнджел» (Сигала бесса малейк) яхача Лондоне бийсанарча цхьан кабаке бахар, «даьла дош» а йийша.

Бакъда, синош кIалхара доахача мероприятеша дог доахилга йолаш хIама дайзар. ЮПИ яхача агентствас беча хоамех «Бийса яхача хана хьагулбенна кагий нахи цар дамаша Iэзерзеа безамех хиинабале а, нарех алвеше а алапзар, хьалхашка а йийна, «со кхийттав».

Сурта тIа: наьна синош кIалхара доахаче Арме «Безаме оазаш» яхача группа «Блу Эйнджел» яхача кабакера выступлени.

ЮПИ—АПН сурт.

СОЦИАЛИЗМ Е КАПИТАЛИЗМ?

НАЙРОБИ, 20 март. ТАСС-а корреспондента В. Астафьева хоам бу: ДегIаахара малагIча [illegible] къа гIолла яха еаш я шийн лоIамера Кени — из дош да хIана дукха ха йоаццаш колониальни гIабаш тIеракхайсача мехка общественноста дагалаттар.

Колониализм, капитализм — уж хIамаш шийн опытах дика дова цун еррига «хоалеваш» лайнача кенийски халкъа. Iалаьмате дукха нах дешарйоазув ца ховш, хьабе болх боацаш, къе, лаьтта доацаш, кхыча мехкашкарчар тIаоаттаду экономически доал хилар — уж да 70 шера тIаллаьттача ингалийски колониальни доало Кене халкъа юхедитача дукхачарех кIеззига мара доацараш.

Кене халкъои правительствац чIоагIагIа низ тIабохийт уж баланера гIулакхаш дIададахара. Цу даькъе цхьадола гIаваш хIа[illegible]цаь даьнна. Хьабе болх ца хиларца къовсам бобабьб, дешар-йоазув ца ховлга дIаданкхара де девар деш да, лаьтта доацаш [illegible] массехк ахархочунга лаьтта кхачар.

Цхьабакъда, из хьалхара кхьег мара яц. ДIахо дукха а кхоачешъе езаш йола проблемаш. Уж проблемаш сихагIа иштта къоастаергьа, колониализма айпех цIенвенна мукъа фу даь варгва, мохк тоалургболча наькъа тIа иштта боакхаргба — цу дешай уйла еш а хIана Кене прогрессивни общественность, хIаьта дукхача кенийций уйла соцаш да шийн лоIамерча къоначa мехка хьалхашка латта чоалханера проблемаш, нагахьа санна Кени социалистически дегIаахара новкъа гIолла йоле мара къоасталург ца хилар.

Цу гIулакха белгадоалаш да «Ист Африкен стандард» яхача газета тIа кепа теха арадаьнна письмо. Цун авторо Джон Кобои язду:

ХIана дунен тIа йолча социальни шин системах цаI харжа еза вай — капитализм е социализм.

Кхоачамболлаш чамбаьккха даьнна вай Кене доал деш из хиначa хана. Цук хоалеваш, язду дIахо письмо авторо, дика йовзаш я. Капиталистически система харжар моллагIча мехка, къаьстта а кIеззига дегIадаьхкарашта, сага сага еш йола эксплуатаци йисара маIан долаш де. Капитализмагара вайна дайзад дукха нах йоазув-дешар ца ховш, къе, дазараш долаш, хьабе болх боацаш хилар. Из гIулакх хIана аттача дакка гIерт вай правительство, яхаш язду дIахо Джон Кобои. Капитализм йолаш йолча хана из социальни кхерам массаза а тIалаттаргба.

Даиманна а Iазапа кIалхара дIадоалара йола, алхха цаI мара йоаца средство сенах латт аьлча, из латт, капитализм-наша хьийтарах а социализм хьалъерах а, юкхера а соцам бу письмо авторо.

КХЫЧА МЕХКАШТА ДЕЧА НОВКЪОСТАЛА ХЬАКЪЕХЬА США ПРЕЗИДЕНТА ЯХЬЙТА ПОСЛАНИ

ВАШИНГТОН, 20 март. ТАСС-а корреспондента В. Верещагинас хоам бу: Кхыча мехкашта новкъостал дара хьакъехьа селхан США конгрессага послани яхьйтай президента Линдон Джонсона. Цуна лоа 1964 шера 1-ча июле дена дIадолалуш долча 1965 финансови шера кхыча мехкашта тIеиа новкъостала 1 миллиард долларе экономически новкъостале 2,4 миллиарда доллара хьожадар.

Кхыча мехкашта новкъостал дарца, белгалдоахих президента Джонсона, ВIашагIкхийттача Штаташца полита бола аьттув лех. «Кхыча мехкашта деш долча тIеиаш экономически новкъосталах, — йоах цо, — эшачa хана а лийса а пайда хиачa, нах баь каргвоацаш доаккха гIулакх хиле тарлу вай арахьарча политикана, событеш алкха тергалъяь ца Iеш, цу событеита лостам теле а ВIашагIкхийттача Штаташта торо а лун».

Новкъостал дара наькъаца кхыча мехкий гIулакхашта США юкъегIерта президента Джонсона бакъахьа лоархI ВIашагIкхийттача Штатий «Вахара хьашташ лораденза а коммунизмах къовсам лоаттабеннa а барг ца хиларца».

Кхыча мехкашта долча «новкъостала» аьнна ВIашагIкхийттача Штатана хьоажадаьча ахчах 80 процент совгIа дар ВIашагIкхийттача Штаташка дIадохийтаргдолаш да. Американски «новкъостал» дара хьалех наI да из.

Послание тIа йоах, эггара дукхагIа ахча хьожадергда Латински Америка мехкашта, Пакистана, Индиа, Къулбехьен Кореина, Къулбехьен Вьетнама, Лаоса.

ВIашагIкхийттача Штаташкара частни капитал тIахьийхар президента Джонсона кхы мехкаш «экономически дегIадоалад а р а новкъостал» деча юкъе хьинарегIа дакъа лацара. Цо дехкар оттадир новкъостал дара гIулакхаш леладеш йола США чухьара а, цу тайпара цун доазонех араьхьаре а дукха эзараш нах юкъе бола аппарат дIахо вргаьнкха тоакра.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛАДУГIА ХЬАЖА

7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.20 — «Сердало» газета оагIонаш тIера; 8.30 — концерт; 15.50 — «Сона дукха еза опера» яха концерт; 16.15 — кагирхошта йола передача (гIалгIай меттала); 16.30 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.45 — «Института производствои» яха промышленноста болхлошта йола передача. 17.00 — «Къилбаседе Кавказа экономически вахар» яха радиогазета; 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «ДIакхача замаш шераш» яха беседа (нохчий меттала); 18.28 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — концерт.

УКВ: 9.00 — «Хоза а хьо, тха Даьхе» яха передача; 10.25 — концерт; 11.05 — «Гавах дола хувцар» яха лохехьарча классашкарча дешархошта йола передача; 11.50 — Бородине язъяьча «Князь Игорь» яхача опера шоллагIча даькъа тIара половецки халхара йиши, хоро оала хални; 19.00 — «Чаштас барт баккхар» яхача Милютина оперетта монтаж; 20.55 — нохчгIалгIай эшараш; 21.35 — «Вахаш шозза чакхдаьккха дий» яха радиопостановка.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12.00 — «Балинский» яха художественни фильм; 18.25 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала) 18.40 — «Малув бехке?» яхача Кодзоевай дувцарий сборниках йола передача (гIалгIай меттала); 19.00 — «БIаьсти йоагIа» — репортаж (нохчий меттала); 19.10 — храмаш; 19.20 — фоторепортаж (нохчий меттала); 20.20 — передачий програма; 20.25 — «Битва в пути» яха художественни фильм (шоллагIа серь).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бахьтокхаме секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленниен, юртбоахамен, письмойи отделий — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02061, Заказ № 1000.